Контрольный экземпляр

СОВЕТСКИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН—60 ШУ

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 1 АПРЕЛЬ, 1980 ШУ. ● № 39 (5169). ● Мах 2 кепиг.

БАРТ ТАЙНАЧА ДЕЗАЛЕ

Л. МАГОМАДОВ,
КПСС Нохч-ГІалгІай обкома шоллагІа секретарь

БОЛХЛОЙН ахархойн Іаьдал котдаларо нохчийн гІалгІай халкъ юхедийндаларга бода шерра никъ хьабийлар. Коммунистически партен Советски паччахьалкхенан хьаькъалца кулгалдарех нохчашен гІалгІашен, шовш бІаьшеранашка тІехьабисар дІа а даькха, дерригача советски халкъаца цхьана цивилизаце лакхаленаш яьхар, хІанз коммунизм кьолъю.

Атта яккхинзар из исторически котало. Из яккхар дукъа болхлой класса, лоаман къеча наьха паччахьа самодержаве хьалашка чІоагІа къовсам лоаттабе, халача тохкамех чекхбовла бийзар. Большевистски организаце кулгалдеш хиннача грозненски пролетариато правительствана дукъала выступленеш яра цхьа санна дуккхаза а гІуаттабир къахьегамхой, Сийлахь-боккхача Октябра карагІдаьннараш хьинере лорадир. Царна керте легтар С. Киров, С. Орджоникидзе, Н. Гикало, Н. Анисимов санна бола гІорбаьнна революционераш, сийлахь-доккхача эрсий халкъа кхыбола башхедина викалаш. Лоаман къеча наха юкъара революце хьалкхевир А. Шерипов, ГІ. Ахриев, кхыбараш санна бола халкъа боккъонца бола патриоташ, денал долен къахьегамхошта кортамукъале яккхара боерам боацаш мутІахьа болаш къовсамхой. Цу хьана а, революци хинначеи Советски Іаьдал оттадаьчеи хана, керда вахар дуллаш чІоагІача доттагІлен йохаргІоаца пард еллар нохчашен гІалгІашен сийлахь-доккхача эрсий халкъаца, мехка кхыча халкъашца.

Лоаман мехка социалистически эргалоний юкъиг дІайолаьр г. Грозне пролетариат яр. Болхлоша, гІулакхерча наха, инженерно-технически болхлоша дукха къахьийгер тІом чакхбаьннечул тІехьагІа боахам юхаметтаоттабеш. Къаьстта терком тІабахийтар республика халкъа боахама лоархІамегІча даькъа — мехкдаьтта промышленноста реконструкци яра. Цо торо хилийтар хьалхара пятилетка шин шерен а эх шерен кхоачешъе. 1931 шера 25 марта СССР ВЦИК-о соцамегІа грозненски мехкдаьтта промышленноста Даьхен эггара дезагІа дола совгІат — Ленина орден елар.

Цу шерашка йоккха событи хилар 10 эзар киловатт низ бола теплоэлектроцентраль Грозне тьалъярах. Цу шерашка хьалийр ацетонови парафиневии заводаш, болх бе йолайлийтар Советски Союзе эггара хьалха хьалъяь хинна крекинг-завод.

Юрташка доккхий хувцамаш дир коллективизаце. Нохчийчени ГІалгІайчени ахархой социалистически хьисапе къахьега болабелар. 1940 шера республике яр 437 колхоз и 12 совхози. Кхешка болх беш хиннай 2 эзар трактор.

СОВЕТСКИ наькъа машарв къахьегам тІом къовсарца юкъагІа баьккхар гитлеровски Германе. Дерригача советски халкъаца цхьана социалистически Даьхе лорае гІайттар Нохч-ГІалгІайчен къонгаш а. Майра лийтар уж Брестски крепость лораеш. Укхаза байра А. Эльмурзаев, Н. Солсаев, Ш. Закриев, кхыбараш. Сталинграда юхе майра тІом бир нохчий халкъа сий долча воІо Нурадилов Ханпаша. БІухоша ала а доегІаш оалер цунах Кавказа къонгашта юкъе дикагІвар, лаьчашта юкъе лаьча. 1943 шера 17 апреле СССР Лаккхехьарча Совета Президиума УказегІа Нурадилов Ханпашийна тІом тІа вийначул тІехьагІа елар Советски Союза Турпал яа цІи.

ДикагІча оагІорахьара хьоехабе боагІаш ба тыле бисо а фронт герзацеи кхачен продукташцеи Іалашъяра дерригаа шоай низаш дІатийна а бола Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой.

ТІом чакхбаьнна шераш, бархІагІча, ийслагІча, иттлагІча пятилеткай планаш кхоачашъяра къовсам лоаттабь шераш белгалдоал Нохч-ГІалгІайчен болхлоша, ахархоша, интеллигенце викалаша халкъа дукъа шоаш цо кхобаш къахьегарцІа. Республико юкъерча гІулакха юкъедихьама деккъа лаьха мел баьб Коммунистически партен Советски правительстван. Нохч-ГІалгІай АССР байракха тІа летпаш я Ленина, Октябрьски Революце, халкъий ДоттагІала ордена.

1979 шера план кхоачашъеча толамаш дахорех дукха хе йоацаш Российски Федерацеи ВЦСПС-еи керара кара тела цІе байракх Нохч-ГІалгІайчена яларах республика къахьегамхошта боккха кхаъ хилар. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК, хІаьта иштта РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи керара кара тела цІе байракхаш еннай г. Грознена, республика цхьайолча промышленни предприятешта, колхозаштеи совхозештеи. Цо тешал ду Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта карагІдаьннарчул лекха мах баь хилара, уж Ленинаи Коммунистически партен гІулакха тешаме хилара.

ЦХЬАН ХАНА тІехьайиса аграрни район хиннача вай республикаx Советски Іаьдала шерашка чІоагІа дегІаена промышленности боккха социалистически юрта боахами бола мекх хинна. Мехкдаьтта промышленноста совгІа республике хьахиннай мехкдаьтта чакхдоаза, газови, мехкдаьттахимически, энергетически промышленность, машиностроении металлообработкеи. Нохч-ГІалгІайчене хьаеш йола дукхта продукци дунен 30 мехка дІахийт.

Республике болх беш да доккхий Іилман низаш. Іилмана а практикена а дикка доккха дакъа юкъеккхувь ГрозНИИ, СевКавНИПИнефта, Грозгипронефтехима, кхыйолча Іилма-токхаме учреждений Іилмахоша. Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университетои М. Д. Миллионщикова цІерагІча Къахьегама ЦІеча Байракха ордеи лелаеча Грозненски мехкдаьтта институтои хІара шера арахец бІаьш специалисташ. Республика баь ца Іеш, мехке дукхача кхыча моттигашка а болх беш ба уж.

Советски Іаьдала шерашка овлангара дена хувцаденнад республика социальни сибат, халкъа вахара хьал тоаденнад. Нохч-ГІалгІайчен городашкеи юртёшкеи дукха хьалду нах чубаха цІенош, социально-культурни бытовойи гІирсаш. Аьхха ер пятилетка дІайолаелча денз нах чубахача цІеной фонд цхьа миллион квадратни метр йоккхагІа хиннай. Кердача фусамашка баха хайшаб боллой, гІулакхерча наькъ, ахархой 30 эзар гергга дезал.

Укх деношка дерригача советски халкъо а санна, республика къахьегамхоша гІагІертта болх бу КПСС XXV съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленуми решенеш кхоачашъяра. Городий а юртий а къахьегамхой чІоагІа дегаш гІоздаьнна кийчлуш ба В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна баккхам боагІара наькъаьбехара. ХІанзале 30 къахьегама коллективо, 6 эзарнен совгІа болхоно даьрхоче шоай пхо шера планаш кхоачашъяьй. Революце сийлахь-воккха баьчче, дунен тІа эггара хьалхара болхлойн ахархойн паччахьалкха хьалър — В. И. Ленин ваь ди белгалдаккхара толамашгІа дола совгІат де из.

СОВЕТСКИ Іаьдало, социализм хьалъяро экономике дегІайоалаеча даькъе ца Іеш, культурни вахаро а доккхий толамаш дала торо елар Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта. Революци яалелаьа наха йоазуе-дешар ца хоаш мехк хиннаб вай бар, хІаьта нохчийн гІалгІайн кхычеттел шоай йоазув а хиннадац. ХІанз республике болх беш я дукха юкъарообразовательни школаш, лекхарен лаьрхІа юкъерен дешаре заведенеш, Іилма-токхамеи проектни учрежденеш. ХІанз школашка деша догІа 260 эзарнел совгІа бер. Институташкеи юкъерча дешара заведенешкеи — 30 эзар гергга саг. Нохчийн гІалгІайн кагий нах а мехкарий а дешаш ба Москвен, Ленинграде, Доне тІарча Ростова, мехка кхыча городий лекхарче дешара заведенешка. ХІара шера халкъа боахама дукхагІа хул специалисташ. ХІанз цу тайпара 72 эзар саг ва вайцига къахьегаш.

Толамие дегІаьх унаьцІено лораелга. Берригана вай мехка санна бахача наьа мах боацаш медицински гІулакх ду. Больницашка, аптекашка, поликлиникашка болх беш вa 2600 лор, юкъерча медперсонала 7800 саг.

Республике болх беш а дукха культурно-сердалон учрежденеш. Къахьегамхошта гІулакх деш я 400 совгІа клуби культура ЦІаи, 500 гергга библиотека, 200 совгІа Іилма-технически библиотека. Город Грозне болх беш да Х. Нурадилова цІерагІа Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен драматически театр, М. Ю. Лермонтова цІерагІа республикански драматически театр, паччахьалкхен филармони, «Вайнах» яха иллеи эшареи паччахьалкхен ансамбль, цкх.

Мехка чурча а доазол дехьарче а политически вахарца чІоагІа хьашт долаш ба Нохч-ГІалгІайчене баха нах. Газеташ, журналаш, книжкаш ца кхдеш цхьакха дезал боц вайцига. Эрсий, нохчий, гІалгІай меттала республике арадува 18 республикански, районий газет. Алхха укх тІеххьарча шин шера кепатехе арахийцад моттигерча яздархоша яздаь бІаь совгІа книжка.

ХІара денна чІоагІлуш а дегІадоалаш а латт республике дахача халкъашта юкъера доттагІал. Царна юкъе ба 30 къамах боле викалаш. Барт тайна дезал санна бахаш а къахьегаш а ба уж.

Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша чІоагІача доттагІала бувзамаш леладу Къилбаседа Кавказеи Украински ССР Херсонски областеи къахьегамхоща, социалистически мехкий — Болгаре, Венгре, Вьетнама халкъий викалашца. Из дерригa беркат дьенад Советски Іаьдалах.

Дерригa советски халкъ санна Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой дІахо йодача хана а Ленина парте хьийхача наькъагІа бІубенна дІаьхашкахьа аха, шоай Даьхен сийна, коммунизма дукъа керда толамаш даха кийча ба.

Цар цІераш даим дагалаттаргья

ДІадахача шоатта дийнахьа, вай республика вахаре деза цІей — Нохч-ГІалгІайчене Советски Іаьдал чІоагІдаь 60 шу дуза денош хьатІакхоачача хана, Грознерча партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, предприятей, гІиллой организацей, учреждений, дешара заведений викалаша Ленина а, хІаьта иштта революце гІулакх бахьан долаш къовсам лоаттабаьча гІорбаьннача къовсамхой М. И. Калинина, Н. Ф. Гикало, А. Д. Шерипова, ГІ. С. Ахриева а памятникашта юхе зизаш дехкар.

КІАЬД ЦА ЛУШ МАШАР БАХЬАН КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕЧОА

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежневна Ленински преми дІаялар

«ЗІамига лаьтта», «Юхадийндалар», «Целина» яха книжкаш бахьан, кІаьд ца луш машара тІехья къовсам лоаттабеча КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежневна Ленински преми хьажайй. 31 марта Кремле хилар Леонид Ильич Брежнева из премий дІаялара хетаь Москван къахьегамхой викалий торжественни собрани.

Свердловски зале — КПСС ЦК членаши членалла кандидаташи, КПСС Централыни ревизионни комиссе членаш, партийни, советски, общественни организацей викалаш, Іилман культуран деятелаш, производстве хьалхалаттараш.

Собрание хиннараша чІоагІа, дІаьхдаь тІоараш детташ тІайийцар новкъостий Л. И. Брежнев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, М. С. Горбачев, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин.

Президиуме царца цхьана — литература, искусство, архитектура даькъерча ленински паччахьалкхен премей СССР Министрий Советерча Комитета председатель Г. М. Марков, комитета председатела заместителаш, комитета президиума членаш, литературан искусствам цІи хеза бола деятелаш.

Торжественни собрани хьаеллаш къамаьл дир Г. М. Маркова.

Собрание дамъа лоацараша чІоагІа тІоараш а детташ Г. М. Маркова Л. И. Брежневна дІелар Ленински премие лауреата знаки диплом и. Гулбеннараша ура а этта, чІоагІа, дІаьхдаь тІоараш детташ ловца баькхар новкъоста Л. И. Брежневна.

Собрание къамаьлаш дир ЗІамигача Лаьттан тІа хиннача тІемашка дигьа лаьцача, 18 Арме политотдела начальника заместитела, отставкерча полковника С. С. Пахомова, Социалистически Къахьегама Турпала, Целиноградски областа Атбасарски района «Шуйский» совхозе тракторно-кхай бригада бригадира М. Е. Довжика, Ленински преме лауреата, СССР Іилмий Академе вице-президента академика Ю. А. Овчинникова, Социалистически Турпала, Ленински преме лауреата поэта Э. Б. Межелайтиса.

Цул тІехьагІа къамаьл дир Ленински преме лауреата, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева.

(ТАСС).

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома V пленум

Селхан г. Грозне хилар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома аргІанара V пленум.

Пленуме ладийгІар «1980 шера 22 феврале г. Москвен Бауманский хоржамий округа хоржамашта хьалхарча хархарх собрание КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ков. Л. И. Брежнева даьча къамаьлацара хьайоагІа унадзеш чакхъяхара хьакъехьара областной партийни организаце декхараш» дувцаш парте обкома шоллагІча секретара **Л. Д. Магомадова** лаьча докладага. Доклад ювцаш пренешка къамаьлаш дир **А. М. Карагичевас** — КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара, **А. Г. Киндарова** — халкъа депутатий Гудермесски городской Совета исполкома председателя, **Ф. А. Султыговас** — Назрановски трикотажни фабрика швеяс, **С. Н. Кожуховско** — НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, **Л. М. Харсиева** — КПСС Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара, **Л. Ю. Нюхалос** — Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене начальника, **С. М. Магомадова** — КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара, **Ю. Я. Зиборова** — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза председатела.

Цу деша хьакъехьа тІаийцача соцам тІа КПСС Центральни Комитета, новкъоста Л. И. Брежнева цийна тешам белар коммунисташа, республике берригача къахьегамхоша, лоарзагІа ца боалаш шоай ленински васкеташа яхар деш, КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъеча дакъа доагІа дакъа юкъехьоргхиларах, иттлагІа пятилетка чакхйоалача шерах ленински хьисапе, коммунистически хьисапе болх бу шу дергхиларах, В. И. Ленин ваь 110 шу дизара, КПСС XXVI съезда даха ма доагІара наькъагІоргхиларах.

Пленуме иштта ладийгІар «1979 шера КПСС обкома бюроси секретариатои баьча балхахи из дІахо эргабоахаш тоабара хьакъехьарча коммунистий предложенеех» лаьца парте обкома секретара **М. А. Дерозова** лаьча доклади.

Доклад ювцача дакъе лаьцар **У. А. Исмаилова** — КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара, **Л. П. Белоглазовас** — КПСС Грозненски горкома секретара, **З. А. Яндиевас** — халкъа депутатий Малгобекски городской Совета исполкома председатела, **Д. К. Безугле** — «Грозненский рабочий» газета редактора, **Б. М. Заурбековас** — «Староюртовский» оалхазарий фабрика бригадира.

Пленумо къоабалбир 1979 шера КПСС обкома бюроси секретариатои КПСС XXV съездеи XVI областной партийни конференцеи решенеш кхоачашъяра тІаберзабаь чакхбаьккха болх.

КОМСИЙ ГАЙДОЛГ ДЕЗАГІА ХИЛИЙТАРА

737 гектара тІа я МагІалбикерча «Ингушский» совхоза комсаш. Укх шера хьувкъам бале йолалуш и царех 150 гектара тІара араш. Даьхена 250 тонн комсаш яла езаш да тхо пламагІа. Из декхар тІеххоачашде лерхІаш ба совхоза комсаш лелаераш.

ДиъгІлатІа шу да тха отделенера къахьегамхой комсаш лелае болабенна. Дукха рузкъа дІадахийтад оаха комсаш дІайогІаш, царна Іунал деш. Укх шера хьадолалуш мара дац тха боахаме комсаш лелаирах доала беркат — хьувкъам бала йолалу эггара хьалха дІаегІа комсаш. Тхоай низ дІа мел кхоачар ду оаха комсех боала пайда ма могга дукхагІа хилийтара. Комсий гайдолг дезагІа хилийтара.

Дукха балхаш да хІанз комсий кхашка чакхдаха дезараш: комсаш лаьтта кІалхара хьагуйтайоахилга, царна хьалхара Іунал деза. Укх шера бІаьста тІехьалхаро лоацам балхаш чакхдаха деза ханаш. Цул лоархІам а беш кийчо ьвй укх шера тха комсаш лелаераша.

Мел эшар даь тоаль, даьтта хьекха ийчой мутІарс латт комсий кхашкара бІаьстан балхаш чакхдахара эшаш мел йола техника, Іалашъяьй медни купорос, кІир, кхы эш хІамаш. Хьалъяь йоалаш латт комсашта етта молкаш кийтъю моттиг.

Отделенерча механизаторий отряда кулгалдеш ба лаьтта лелдара говзал лакха йолаш вола механизатор Даурбеков Михаьил. Тха тоашагІвола трактористаш Фаргиев Махьмадгири, Евлоев Хасмохьмад, Медов Алматгири, кхыйараш Іана заманахьа хьайбаш лелаераштаа новкъостал деш хиннаб. ХІаьта хІанз комсий плантацешка дІаяраяха шоай агрегаташ кийч а яь, хьаьлча кхашка эрабоала кийчча багІа уж.

Укх шера 180 гектара тІа шалера тахара дола бІоагІилташ дІаоттаде делаш да тхо зІаматІйолча комсий кхашка. Цу гІулакха кийчча латт Т-74 яха шин трактор. Шоашца бІоагІилгаш лаьттах Іочуухийта гІирсаш а долаш. Болхлой звенош а вІашагІъехкай хІанззехьа цу шин агрегата лаьрхІа.

Цул совгІа, Іана замаьлахьа дукха бІоагІилгаш кийчдаьд оаха, бІаьстан балхаш дІадоладенначул тІехьагІа ха йоаь езаргІоацаш.

Къаьстта чІоагІа йоакхо еш лелаю оаха укх шера хьувкъам бале белаш йола эггара хьалха дІаегІа комсаш. ХІаранега 7,5 е 10,5 гектар йолаш шзашка дІа а йийча шоай дезалашца цхьана уж лелаеш ба юкхьанца дека хьа СоагІапча баха нах. Комсаш лелаяра гІулакх дика довзаш волча отделене вокхагІволча агронома Ярахмедов Махача хьалхленца агротехника дІадеххача тайпара мел эша гІулакх деш дика нийсъяьй гектаршкаша комсаш.

Совхозе комсаш лелаяра керда гІулакх дІадоладенача деях шоаш дІайийцача комсий кхашта дика гІулакх деш хьабоагІа гектаршкаш Гандалоева Хьанифа, Мерзоева Долатхан, Фаргиева Хьава, Цечоева Фердоус, Гандалоева Зейнаб, Бокова Іашат, Гарданова Іайна, кхыбараш.

ХІара шера комсашта Іунал деча тхона чІоагІа новкъостал ду № 19 йолча СоагІапчарча юкъерча школа дешархоша (школа директор А. Дзагиев). ДІадахача шера цар гІулакх дир 153 гектара тІарча къонача комсашта. Хьувкъам луча дІакхоачаш хьалххе лерхІ цу школерча дешархой бригадо.

Царгара хьоккам а эзаш СоагІапчарча бархІ шера дешача школа дешархоша а лаьрхІад укх шера тха отделенера 84 гектар комсашта Іунал де. Цох а чІоагІа новкъостал хургда тха комсаш лелаераьшта.

Совхозе комсаш лелаелга традара боккха лоархІам болаш да цхьаькха а. Укх Ізй школашка дІа а ухаш совхоза специалисташа комсашта Іунал де Іомабаьб школашкара боккхагІбола дешархой. Хьалха алхха оасар де мара ховш хиннабеце, хІанз комсаш яІа, кхыдола балхаш де ховш кургба дешархой.

Цул совгІа, совхоза болхлоех 75 саго чакхъяьхай укх Ізй комсаш лелаяра технологи Іомаеш цхьан бетта лаьрхІа йола курсаш. Из бахьан долаш дІахо йодача хана совзал эшача балхашта арахьара нах кхувла ца безаш, комсашта Іунал дара дерригa балхаш тхоай низашца чакхдаха йиш йолаш хургда тхо.

Комсаш лелаерий болх лерттІа дІабахьера новкъарле еш дола хІамаш а да тха. Эггара чІоагІагІа тхона Іаткъаш да комсий отделене электричество ца хилар. Диъ шу дІададьннад тахани кхоанен яхаш из йоадаш тхо дагІа. Совхоза электролинешкара ерраха а 500 метр хьахотта езаш мара а яц. Цу гІулакха тхоашта новкъостал дар дех оаха «Ингушский» совхоза а «Чеченингушвино» объединене а кулгалхошкара.

Даь 60 шу дуза денош хьатІакъабаькхаб тха комсаш лелаераш Нохч-ГІалгІай мехка Советий Іаьдал чІоагІдена 60 шу дизара цІена. Кхы а дикагІча къахьегама толамашца В. И. Ленин ваь 110 шу дуза дя белгалдаккхараш иттлагІа пятилетка йистейоала шу чакхдаккхараш хьинар кхо ца деш къахьега лаьрхІа а я тха отделенерча комсаш лелаерий коллектив.

М. МЕРЖОЕВ,
«Ингушский» совхоза комсаш лелаеча отделене управляющий.

1920 БIУБЕННА ГIА БОАХАШ

ИШТТА ЧIОАГIДЕЛАР ВОШАЛИ ДОТТАГIАЛИ

СИЙЛАХЬ - ИОККХАЧА Октябрьски социалистически революце даиман социальни къамани Iазапах мукъабаьхаб Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой вежарашка дола Россера вож халкъаш а санна, сийрда никъ хьабийллаб царна культурно-экономически дегIаахара. Советски Iаьдал латтача шерашка Коммунистически парте кулгалца, эрсий халкъон СССР вокх халкъашец вежарашха, шоашта болча аьттон дукха доацаш, новкъостал а деш, Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша овлангара эргалонаш яьй социально-экономически культурни вахаре, бокъонца тоа а яь дIаоттаяьй къаман культура. ХIаьта тахан, Нохч-ГIалгIайчене Советски Iаьдал чIоагIдаь 60 шу дузаш, республика къахьегамхоша шоашта каргIа мел дувла дика хIамаш 110 шу дизар вай кастта белгалдоаккхаргдолаш волча сийлахьвоккхача Ленина цIераца дува.

Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа политически экономически хьал чIоагIгIа чоалхане дар Нохчашкахьи ГIалгIашкахьи: Империализма агенташа оьгIуш хьаллуацаш болча моллаша, шейхаша, кIайтвардейски апсараша, казакий тхьамадаша Советски Iаьдала дукхьалара гIуллакхаш доладаьл. Цар вIашагIъехкар шоай подпольни контрреволюцехоии организацеш. Советски Iаьдал гаьна дарглац яхаш провокационни хабараш доаржадора бахача наха юкъе, халкъашта юкъе моастагIал дехкар, тийша балхаш леладора, мятежаш гIеттайора, политически диверсеш йора.

Советски Iаьдал чIоагIдара паччахьалкхен керда органаш хьаяйна ургйолаш яцар Нохч-ГIалгIайчене. Из гIулакх чакхдоаккхача доккха дакъа лаьцар 1920 шера март бетта вIашагIъеллача Къилбаседа-Кавказски ревкомо. Къилбаседа-Кавказски ревкома председатель вар Г. К. Орджоникидзе, цун заместитель — С. М. Киров.

Укх тайпара керттера декхараш латтар ревкома хьалхашка: храе революционни порядок хьаллоаттаяр, боахам юхеметтаоттабе лоамах наха материальни новкъостал дар, Iаьдала моттигера органаш вIашагIйохка доладалара эша хьалаш вIаштIехьдахар. Советски Iаьдал Нохчашкахье бокъонца чIоагI а даь дIаоттадаре 1920 шера 3 апреле нохчий халкъа съезд гулъяьй Грозне. Цо «массава раьза а волаш хьанхайкадаьд ше Советски Iаьдала тIехьа а сихала лаьттан [illegible] а хилар». Съездо чIоагIъяьй Нохчийчен ревкома состав. Ревкома председатель хержар Эльдарханов Таьштамар. 1920 шера 4 апреле Назране гулъеннай къахьегача гIалгIай халкъа съезд. Съезде хьахайкадир ГIалгIайчене Советски Iаьдал эття хилар. Съездо Алдаганчев Юсап председатель а волаш ГIалгIай ревком чIоагIдир.

Ханна вIашагIьехка Iаьдала органаш яр Нохчийчен ГIалгIайчен ревкомаш. Советаш вIашагIтохале пролетариатан диктатура функцеш чакхаяьх, контрреволюцеца юкъадаьраш хир ходадеш дIадаха. ЦIе Эскар Iалашдеца вIаштIехьдаккха, болхлоий контрреволюцеца [illegible] районашкара къе ахархой продовольствеца Iалашбе [illegible] Граждански тIема тIехьа [illegible] ахчаца, хьоарца, хлатийца, мануфактурах ханна пособеш тедаро, чуIе моттиган, юкъметтаготтара повькостал дар, ахархошта лаьттан дош... цо дерригача хIамаша хьа а хулийтар, чIоагI а бора Коммунистически партеи Советски Iаьдалахи бола ловзам наькха тешам.

«Советски Iаьдал, — воахар 1920 шера 2 мае гулъеннача гIалгIай халкъа партIатача съезда резолюце тIа, — из да къахьегамхошта хилча ловчох дикагIа дола Iаьдал. Оаха, контрреволюционни бандаца лоаттабеча къовсама тхоай ззараш къокташ дIабеннача къахьегача гIалгIаша, лийгача къоштех, доагадаьча цIеной вокхарах дув буъ массаза а Советски Iаьдала тешаме хилеш тхоай низ ма кхоачча цунна гIо ден. Къахьегамхой моастагIаша дог ма доахалда кхыча халкъий къахьегамхошта дукхьала къовсам лоаттабара гIалгIай шоашка оарцагIбоахалургхиларга. Беррига къахьегамхой — эрсий, хIирий, черсий, нохчий, кхыбараш — тха вожарий ба».

НОХЧ - ГIАЛГIАЙЧЕН халкъий советски къаман пачхахьалкхал хьадар социализм хьалъяра юкъарча паконмерностий ларда тIа хиннад. Цхьабакъда, Нохчийчени ГIалгIайчени, хIаьта иштта Терски областа чуйоагIаш хиннача а ерригача вокх Къилбаседа-Кавказски областий а, шоай тайпарча башхалонаша торо хилийтаяц граждански тIом чакх ма баьллинге а къьвсттача автономе хьисапера къаман пачхьалкхал царна хьаде. Керттера халонаш баха нах экономически политически тIехьабиса хиларах, къаман интеллигенцо кадраш ца тоьарах, къамех йола болхлой кадраш кIезига хиларах, парторганизаци мела хиларах латтар.

Эггара хьалха чIоагIа партийни организацеш хьаь, Советски Iаьдала декхараш нхетадергдолча боарамга кхачхалца къахьега дIамаш хьалъайде, цар инициатива хьакомаякхха. Къахьегача халкъа хьаштаашта тIехьа лерраргIен деналеи къовсам лоаттабергбараш царна юкъера кийчбе, халкъа дикегIа бола викалаш къахьегамхой депутатий Советашта юкъебахийта безар. Ленински къамий политика иделшица кийтъяьча парте иштта халача хьалашка вIаштIехьдаьнпад лоамарошта эша къаман-пачхахьалкхен автономе форма лаха. Цун поазонел чухьа цар торо хинна дIахо политически культурно-экономически дегIаахка.

1920 шера 17 ноябре Терски областа халкъий съезде хьанхайкаьа Нохчийн ГIалгIайн округаш яхаи цIераш а йолаш Нохчийчен ГIалгIайчен юкъелахча Горски Советски Социалистически Республика автономи.

Горски Республики автономи хьаьрка [illegible] Г. К. Орджоникидзе аьннад: «ЦIеча Россе совгIат лаш шоана, наьвсташ...»

1921 шера 16 апреле ...

тадергдолаш, царна гаргарагIа а кхоачараргIа а хулийтар Советски Iаьдал къаман автономе. Нохчийчен автономех дола дош ше хьаоттадеш, парторганизаце лийрхIар нохчашка болча къеча наькха творчески низаш дIахо дегIадоаладанзеи чIоагIданзен дарг ца хилар дар.

1922 шера 30 ноябре Ерригсоюзни Центральни Исполкомо арадаьккхача декретагIа Горски Республикана юкъера хьа а къоастаь шин къьастта автономии область йир Нохчийченах. ХIаьта 1923 шера 16 январе, А. И. Микояна, К. Е. Ворошилова, С. М. Буденне дакъа а лоацаш, хиннача Нохчийчен къахьегамхой съезде хьахкайнайир Нохчий автономии область.

1924 шера 10 августа вокх вIашагI а кхийтта Мочкъий-Юрта хиннача митинге хьахкайнайир гIалгIай халкъа автономи. Митинге дакъа лаьцараша дог тIара къоабалйир партен правительствен решени, хьаних кадир советски, боахама, культурни гIирс хьалбеча корда толамаш даха лаьрхIа шоаш хилар. ГIалгIайчешин къьастта автономии область а яь хьакъоастаярца дувадена цу сахьате вIашагIъеллар И. Мальсагов керте а волаш йола областной ревком. Ревкома юкъебахар: С. Альдиев, Ю. Албогачиев, З. Мальсагов, И. Зязиков, кхыбараш.

СОВЕТСКИ строй оттапрои къаман пачхахьалкхал хьадарои дIадаьккхар хьалха цар социальнии политически нийсхо ца хилар, политически правовни нийсхо елар царна къонача Советски пачхахьалкхен халкъашта юкъе. 1934 шу доладеннача юкхье, КПСС XVII-гIа съездал хьалххагIа, Iалальмате лоархIамо событи хилар нохчийн тIалгIайн халкъий вахаре — бIарчча цхьа Нохч-ГIалгIай автономии область а яь вежарашха долча халкъий шин область вIашагIтехар. Нохчийн гIалгIайн къаман пачхахьалкхал дегIадоаладара дакъе дIахьалхашкахьа боккха гIа баьккхар. Царнзмо шин хана искусственно вIашагIа къоастабаь лоаттабаьб нохчийн гIалгIайн. ХIанз вIашагIккхетара дукхьала цхьаькхайтейле новкъарле яцар. 1934 шера 12 — 17 январе эггара хьалхара вIашагIа кхийтта областной партконференци хилар.

Юкхьанцарча пятилеткан заданеш толаме кхоачашъяр бахьан долаш вай мехка социализм котъяьлар. Моxка социализм хьалъеш кхоагI-[illegible]

С. УМАРОВ,
исторически Iилман кандидат.

СУРТАША ДУВЦ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ цIа хезл (лакхера сурт) ва Н. Ведерников—Ленина цIерагIча ГНПЗ воккхагIвола оператор, Социалистически Къахьегама Турпал. Лакха говзал бола специалист хинна ца Iеш дика хьехамча а ва из. ХIанз из шоана гу техучилище дьаккхаш Эльбазурова Раисаца. Къоначоа болхлочоа балха къайленаш дIайовзийташ ва из.

Дукха кагий наха мехкарийи къахьегама наьсача новкъа тIа бахаб гIоракхнача операторий. ХIанз уж шоай хьехамча санна дика болх беш хьа а боагIа.

ШОЛЛАГIЧА СУРТА на шоана гу гаьнарча Вьетнамера баьхка кагий нах. Вай городе дешаш ба уж. Цхьан хана Советий Мехка санна тахан Вьетнама Демократически Республикана а эш къона специалисташ. Вежарашка дилла турпала халкъа уж кийчбу вайца, цхьан хана геттара тIехьайиса, дешар-бIарзе ца хоаш хиннача Нохч-ГIалгIайчене.

Лакха болхлой говзалаш Iомалъ Iац къона вьетнамцаш. Уж Iомалу бокъонца бола интернационалисташ хила, сийлахь-воккхача Ленина гIулакха тIехьара къовсамхой хила.

ВАЙ РЕСПУБЛИКЕ а мехка а дика йовзаш я СССР 50 шу дизара цIерагIа йолча Грозненски химически завода коллектив. Из я «ХIара болха дайна—дIахила Знак» хьоча девизагIа ваьццо социалистически ях дIайолаьяр. Шоай дош дизза кхоачашдеш хьабоагIа химикаш.

Заводе керттерчарех лоархIаш я № 12 йола цех. Укхазара ший никъ ЦIайолабу этилово спирто, полиэтилено, фенола, ацетону. Уж лоаркIаме продукташ тIаккха дикка дукхагIа арахецаш хьайоагIа цхьа коллектив.

В. И. Ленина юбилейна сийна хьежича кхо хьалхе лелаеш я смена начальник Хамкина Валентинаи (аьттехьа латтар) Юровских Иринаи.

З. БАТЧАЕВЕН
С. ХУГАЕВЕН
сурташ.

Цу деной сийле йоргьяц

Керда вахар бахьанце

НАЬСАРЕН Доьшлакъий-Юртарча ревкоме болх беш волаш 1924 шера комсомола мугIарашка дIачуийцар со. Цу хана комсомольций керттерчарех цхьа декхар дар юрташкарча наха Советски Iаьдала политика дIайовзийтила, керда школаш хьаеллача, кхыйола культура мероприятеш чакхйоахача партийни ячейкашта новкъостал делга.

Цу шерашка вIашагIйохка йолайир къеча наькха юрта боахама группаш. Готаш йоаллаяр, алат дIадер, кхыдола балхаш дукхьал говраьццен доаханцен чакхдоахаш дар. Геттара кIезига яр говраш, гIийла хулар дуьйдоахкаду доахан. Уж дерригa балхаш вIаштIехьдоахача партийни ячейкай хьалхленца новкъостал де болхар комсомольцаш.

Цу хана гIалгIай юрташка сихбеннабар классови къовсам. Кулакаша, цхьаболча моллаша шоай хурмогар дора нах Советий Iаьдала дукхьала баха гIерташ. Бераштa деша керда школаш хьаеллара, кхыйола культурни мероприятеш чакхъяхара дукхьала харц хIамаш а дувцаш, нах харцахьарча наькъ тIа баха гIертар уж, къьастта продразверсткаца. НЭП-на юкъяенна политика советски Iаьдало чакхйоаккхаш хиннача юкъа. Цудухьа ахаркошта юкъе дукха кхетама болх бе безаш хулар комсомольцаш.

Цу тайпара чIоагIа чоалхане дар ГIалгIайченера гIулакхаш. Иштта цул тIехьагIарча коллективизаце шерашка а бандитий, кулакий шайкаш гучайоахаш, йохнеш, культурни гIишлош хьалъеш доккхий балхаш деш хьадаьхар тхо, ГIалгIайченера комсомольцаш.

1934 шера Нохчийчен ГIалгIайчен вIашагI а тея хьайир цхьа автономии область, тIаккха 1936 шера — Автономии Советски Социалистически Республика. Цу хана дека доккхий хувцамаш хиннад вай республике. Хьахиннай кхи бола промышленность, дегIабеннаб юрта боахам.

Уж хувцамаш хьанколлача доккхий балхаш деш хьабаьхкаб 20 шерашкара комсомольцаш. Цудухьа парте, правительства хьалхарча комсомольций балха боккха мах бир. Вай республике а геттара дукха ба цу тайпара комсомольцаш.

КОМСОМОЛЕЦ цIена кховчаигдe декхарийла ва шийна хьалхашка оттадаь декхар. Из массаза сай керттера декхар лоархIаш хьавенав со. ХIанз со кхоачашдеш ва ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомерча комсомола ветераний комитета председатела заместитела декхар.

Ирахе ва таханарча комсомола вахар. Доккхий хувцамаш хиннад берригача мохка, вай республике, дегIабеннаб кагирхой интернационални кхетам, къамашта юкъера доттагIал. Цудухьа хьалха сай ханарча комсомольцашта хьалхашка лаьтта йоккхий халонаши хIанзара вина даьнкха вай вахари дувцаш школашкарча дешархошта, промышленни а юрта боахама а производствашка къахьега кагирхой, комсомольцаш болча вахе къамаьлаш деш хул со.

Парте, комсомоло, дерригача советски халкъо дикха толамаш вай эггара хьалха сийлахь-воккхача Ленина цIераца дува. Шеко яц, цун, баьчча юбилей къахьегама совгIатаща республика къахьегамхоша езъергхиларах.

С. КУРКИЕВ,
персональни пенсионер, комсомола ветеран.

КIезиг-дукха историцара

«1919 шера июль бетта, контрреволюционни отрядаша, Россеи Къилба - Малхбоале дIа а хьада гIоаргIашта юкъера гIалгIай бригада вIашагIйоллаи из ЦIеча Эскара дукхьала фронте хьайтири дукхьа мобилизаци дIахьайначе хана. Сурхотiарча (хIаьта иштта Экажкъонгий-Юртарча а) нахга мобилизаци а тигадац, тIаьта Наьсарерча станце хьайбрий эшаранза доа деш цунгара герз хьа а даьккхар, добровольчески эскара дукхьала восстани а гIоттайир. Из восстани тоIайра 1500 салтечох латта шин бIунаш фронтера хьадата дийзар добровольчески эскара командоване, хIаьта шийна доккхий зенаш а хулаш из тоIа а йир.

ЦIий моххадеш лаьттача бирсача тIемашка дукха грандараш баьбир, кепкаш кIайкар доагадаьча шоай цIенoех, доадаьчеи дIадигачеи доатах а инвентарах а баьлар.

Ерригсоюзни Центральни Исполнительни Комитета Президиумо, СурхотIе (иштта Экажкъонгий - Юрта а) революцена даь дика гIирслахаи теркал а деш, 1927 шера 31 октябре хиннача шийн заседание соцам баьб: СурхотIена (хIаьта иштта Экажкъонгий - Юрта а) баркал оалаш грамота ела.

ВЦИК Председатель
М. КАЛИНИН.
ВЦИК секретарь
А. КИСЕЛЕВЬ.

ИЗ ДОКУМЕНТ дийнначул тIехьагIа уж алиш шерашш дагадоха а из долча цIама аьнлга хинад хе а безам боагIа.

Цу дог тохадолийташ долча заттара дола кноп юкрадоагIаргда вайна 1919 шера 25 ноябре «Правда» гIа кепатеха хиннача Анастас Иванович Микояна «ГIалгIашкахьи Нохчашкахьи хинна восстенаш» яхача статья тIара.

Тахан оаха кепатох цун цхьадола доакъош.

«ЮОАМАН КЪАМАШТА юкъе эггара хьалха дегIаа а дака, Деникина кIайгвардейски бандех аттар а дIадо йодача хана юоамаш къамаша мел эча восстанейи партизански выступленейн юкъ йолеш хиннар а гIалгIай къам дар. ХIаьта а, геттара дика цхьогIо йолаши герзах тоавенненаи волча моастагIчун низа дукхьала латта ца а могаш, новлашкахье тIехьашка баьлар уж дукхьала яра цига шоашта аттагIа йоландаьи ховдамбергбола тIом бара шоай низаш кходе йиш хургйоландаьи. Деникински эскарий - пазмой бандаша йоагаьи Iохаьрйир гIалгIай юрташ...

...Юкхера а, ше кочкьаргьяр почкьаьи, дергдола зуламаш даь яьннача тIехьагIа отряд иттагIча дийнахьа Наьсарен-Бокзале дIаэхар. Юрташ вийтам цIенoех цIераш йийттаи моастагIа кхаьнначул тIехьагIа доагаденза СурхотIе цхьа цIаи Экажкъонгий - Юрта ятт цIа гаргга мара дисадацар...

...Эхь хеташ дийна, тоIабаьхка массаза а «къонахий» гIулакхашта юстара лаьтта буханбе кхалмаз, ерриa предрассудкаши традиционни овмалаши йоц а яь тIем тIе, из кхерагIа боачча моттигашка дIауатт, бIарт хьа ца доккхийчаш моастагIча деттача тхорчашта юкъьа гIоаде патронаш тIаккхуьъ, доаракошта чорнаш еш, шоай майрачеиу деналцеш бIухой дегаи уралуттаду...

ТХО ХЬОНА ТIАКХОАЧАРГДА, «IАЬРЖА ДОШУВ»

ХЬАЛХА латтача предприятеша дIадолладаь дика гIулакх хьал а лаьца, В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIейна Нохч-ГIалгIайчене Советски Iаьдал аттa 60 шу дузача деша сийленца накъабахара къахьегама вахте эттача тха бурувдеттараша дика дIадоладаьд пятилетка тIехьара шу. Бурув тохара хьалхарча шин бетта план 108,7 процент кхоачашъяьй. Бурув тохача балха хьаж ваида ацица 81,9 процентага дIакхоачадаьд.

Управленерча бригадашта юкъе эггара хьалха, 1979 шера 21 декабре, пхе шера план кхоачашъярах рапорт деннад буровой начальника А. З. Галаева кулгалдеча коллективо. Укх шера 29 феврале пхе шера план кхоачаш а яь, тIаIоагIача пятилетка чотах къахьегаш я I. А. Галаев керте латтача буровой коллектив. Бурув тохара шоай пхе шера заданеш толамца кхоачашш тIехкхоачашш яьй бурувдеттараш А. Андреенко, В. Абозин, С. Алероев, З. Баталов керте латтача сменаша.

Уж такхе белгальяька коллективаш йоацаш кхы я пхе буровой коллективо социалистически декхараш тIаийцад В. И. Ленин ваь 110 шу дуза ди хьатIаккхоачаш пхе шера задани кхоачашъе.

Малгобекски бурув тохара балхий управлене коллективо доахача толамашта юкъе дизза дакъа лоац аз болх беча Г. Ш. Хантемиров керте латтача № 168 йолча буровой коллективо а. «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагIа къахьегача оаха хIанзле дукха хIама ца эшаш кхоачашъяьй бурув тохара пхе шера план. ХIаьта йиъ сменах кхаьнне хIанзлехьа рапорт деннад пятилетка задани кхоачашъярах.

Шиа торонашка а хьежа укх шера февраль бетта киннача бригадия собране тха коллективо дош деннад КПСС XXVI съезд хьаелла ди хьатIаккхоачаш туха тIоаношта кIалхара мехкдаьтта хьа а деллаш. хIанз йоакхаш йола скважина бистеяьккха. ПроектагIа из скважина йоаккхача оаха тоха дезаш да 5800 метр бурув. Пятилетка планагIа тоха дезаш дар 5090 метр йолча 19 маргага кхачалехьа техар 5003 метр да. Пятилетка диъ шера тха коллективо пачхахьалкхена 158 эзар сом пайда баьб. Цхьан станокаца беттa бурув тохара планови сухал 116,7 метр мара хила ца езача, из кхоачаьяй 132,6 метрга.

Чоалханеи халеи скважина я оаха йоаккхаш яр, хIана аьлча туха кIалхарча тIоанашкара мехкдаьтта даккхара «пионер» я из тха УБР-е. Цхьабакъда бригадера бурувдеттараш дог тийша ба скважина йоаккхача проектагIа лаьрхIача бесса бурув теха а йоаккхаш, цо мехкдаьтта кIеж тохаргхиларах. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба тха коллективе оператор-коллектор Н. Рожина, бурувдеттарий гIонча Р. Ибрагимов А. Глинкин, Э. Губиев, электромонтер М. Коттоев, слесараш П. Коритов, П. Мордачев, кхыбараш. Цар даим дизза кхоачашду шоай декхараш.

А. АРСАМАКОВ,
Малгобекски УБР №168 йолча буровой бурувдеттачун гIонча, СССР Лакхехьарча Совета депутат.

Салман ОЗИЕВ

ВАЙ БАРТ

Парти вайца, вай партица
Шурах деьтта санна,
ВIаший нийна да.
Парте хьехам вай хьехца
Массаза а чIоагIа
дехкаийна да.

Парте вайне, халкъаш вIашш
Денна барта хилар
Хьалхадоах.
«Къахьегамхо халкъаш,
шоайла

Цхьа барт бийя, вIашш уллув
оттаб» — йовх.
Цунна жоп луш, вай
халкъаш
ВIашш баь барт болатан а
чIоагIаг ба.
Нена догIа вай бераш санна,
ВIашш безаш,
Берригаш а барта ба.

Массеза а
Берригаш цхьаннена тIехьа,

Денмахина
Берригнешта тIехь цаI.
Иштта вай барт хилар безаш
МоастагIчун из
БIехк [illegible]
Парта хоаште тIехьаш болча
Сийрдаче новкъа
Поза вай дIа хьехаь доаь.
ХIара денна соаша хетташ,
ЧIоагIагI бу вай
Халкъий урхаз кхолла боаь.

КОММУНИЗМА КОТАЛОНГА! 1980

ЛЕНИНА ВАСКЕТАШТА ТЕШАМЁ ДА

БЕРРИГАЧА советски наькъа санна моллагІа юбилей къахьегама совгІатанца езъеш оамал я республика кагирхойн комсомольцийн. Иштта сийлен гІулакхаш гойташ накъабаьхкаб уж Нохч-ГІалгІайчене Советски Іаьдал чІоагІдаьча хана деиа 60 шу дизара э.

Цу юбилея сийленца накъаьра хьалхе кийчо еш хиннай республика комсомольски организаци. «Эффективностей дикален пятилеткана — кхонабарий хьнари кхоллами» яхача девизгІа лелаеча социалистически яхье доккхий хІамаш карагІдаьннад дукхача комсомольско-кагирхой коллективашта, къаьст-къаьстача кагийча нахах мехкарашцеи. Карара шу дІадолалуш царех 2100-не шоай пятилеткаш кхоачашъярах рапорташ делар, хІаьта хІара шоллагІволчо — хинил хьалха дить шера заданеш чакхъяхарах.

Цу деньхье шоашнара дина хьоклам гойташ болх бир «Грознефть» объединене, Г. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент», «Красный молот», СССР 50 шу дизара цІерагІча химически заводий, «Промавтоматика» НПО комсомольски организацеца, вай цІи хезача производстве хьалхалаттарашца Ленински комсомола преме лауреаташа Умалатова Саьше, Храмов Петра, Умхаджаева Маликас, Заирнев Адама, СССР Лакхехьарча Совета депутаташа Арсамакова Ахьмада, Феногенова Надеждас. Даармотов Мувсас. Царна хІатоха боагІа ухк шера хинна Ленински комсомола преме лауреаташ «Жилгражданстрой» треста монтажник Кагерманов Бенхан, Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза доярка Астамирова Ашет, бурувдеттар Лихоман Николай.

Яхьа талгІе кхы а чІоагІагІа айлуш йоагІа сийлахь-воккха баьчча В. И. Ленин ваь 110 шу дуза ди гаргагІа ме кхоач. Цу юбилея сийна лаикха социалистически декараш тІайица къахьегаш ва 6500 эІамига саги йоІн, 150 комсомольско-кагирхой коллектив. ХІаьта хІанале цу декхарех лоархІабаьча эзараш болчара ухк деношка Ленински грамоташ дІателаш я.

БАЬЧЧА юбилея сийна леладеча гІулакхашта миъе лоархІаме моттиг кхоач Ленински зачетата, Еррисоюзни Ленински проверкага. Цига декъа лоацаш болча кагирхоша хьагойт шоаш Ленина васкеташта тешаме болга, цун теоретически тІехьале Іомавра шоаш бІукьохабеш боацилга, шоаш тІайиль комплексни планаш кхоачашъярах новкъосташта хьалхашна жоп ду. ХІана цу балха юкъеэвав республика 130 комсомолеци кагирхов, е вешта аьлча, беррнгаш хІана бац аьнна бараш. Шено иц, Ленински зачето кагирхой вахаре денаьера позици луш, шоай социалистически Даьхе езаш, на лорае кийча болаш, социалистически интернационализма уйлаш йолаш хьалкхебара дикка гІо дертхилара.

Ди тІехьа чІоагІлуш латт республика комсомоло венгарашка йолча лоалахарча автономни республикай, Венгерски Халкъа Республика Комаромски областа кагирхошца лоатталу бувзамаш. Гаргарча я гаьнарча а доттагІий вахар, къахьегама гІулакхаш, дика традицеш кІоаргагІа йовзэра тІадерзадаь долча цу гІулакхаща уж Іомабу шоашта нагаргІдаьнараш парца диста.

Даим Ленина, Коммунистически партес гІулакхна тешаме болаш, иттьо сийна хьалхашна еттадаь моллагІа декхар толамца кхоачашдеш хьайоагІа комсомол. Цун деназца хьахкелла памятникаш ала доагІа Айура тІарча Комсомольсках, Днепрогэсах, Магнитках. ХІаьта хІанз вай хаьарча комсомольций турпала гІулакхаш эттара дикагІа хоалуш да БАМ-е Атоммаше, дукхача кхыча моттигашка. Цу Іалаьцате бокка лоархІам болча гІишлошна шоай республика сий лакха а лоаттадеш болх беш ба вай республикера бІаьш бола кагий нах.

Кастта советски наха белгалдоаккхаргда шоай традиционни дола къахьегама цІей — коммунистически субботник. Цига декъа лоацаргда 300 эзар совгІа волча кагирхочо, дешархочо. Царех 60 эзар совгІа вар къахьегаш хургва шоай балха моттигашка, вожаш городаши юрташи цІенъеш, керда гаьнаш дІайогІаш, наькъаш тоаеш, предприятей, учреждеией коинашка, улицашка лостам беш хургба.

Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо КоІало яьккха 35 шу дизара накъадолхаш 19 апреле керда комсомольски парк хьае лаьрхІад кагирхоша.

Оаха доккхал ду вай республике Советски Іаьдал чІоагІденна дІаэттача шера Нохч-ГІалгІайчен комсомол хьахинна хилара. Ухк юбилея тІехьа-тІехьа дездергдолаш да вай республика комсомола 60 шу дизар а. Цу сийна а къахьегама керда мугаш доахаргда кагирхоша.

Х. ДЗЕЙТОВ,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретарь.

Цу деной сийле йовргьяц

АЗ ДОККХАЛ ДУ!

БАЙНАЧА бетта 57 шу дизад, заводе слесара ученикалла со балха вена. ХІанз са 73 шу даьннад, цхьабакъда, сайна дезаденнача гІулакхацара къаста магац сона. Эттара чоалханегІа бола болх ба аз бер, сай опыт, къоагІчарна дІател аз — хІаьта по са хьинар сов а доах. Советски Іаьдал даьнначча хьалхарча шерашке а дена заводе къахьегаш я Хирновгіар болхлой династи: да, воша, йижарий.

Иштта из дІахо яхьа со а вора укхаза балха 1923 шера. ДагадоагІа сона 1924 шера ше грозненски пролетарната Даьхея доккха совгІат — Цlеча Байракха орден — денна.

Цу хана оаха, красномолотовцаша, собранешка дуццар, тхоай предприяте сийлахьа революционни традицеш оахош тешаме дІахокхухьаргхиларах. ХІаьта хІанз ала мегаргдолаш да — оаха болх геттара дика баьб.

Хьалха йоккха йоаца мастерской мара яцар завод, хІаьта хІана — йоккха предприяти, мехка мехкдаьтта машиностроене флагман. Завода коллектива тхьоалагІча шерашке а дена дІайолаелар предприяти шерье, керда продукци арахеца. Цхьабакъда, завода исторе чухь эттара хьалха овлангара эргало яьр ше яр миссел кхы а яь из дІаоттаь юххьанцара пятилетка яр. Цехаш шерйора, цар чу керда оборудовани уттийора. Цу хана керттера девизаш яр: «Керда техника караерзае», «Темпаш лакхъе!», «Доазол дехьа дошох ийеш йола продукци хьае Іомале!».

Хьалхара пятилетка чакхйоалаш шозза хІана яцар, аьнна дукхагІа хьайора продукци, хІаьта 1921 шерана ийсйикча — 10-эза дукхагІа. Ераш я завода историца сона йовзаш йола белгталара, цифраш: 1932 шера 7 миллион сома маьха продукци арахийцар заводо — цунах цо арахийца 4 миллион сома маьха яр хьалхагІа доазол дехьара хьаяхиньар морг яр.

ЮХХЬАНЦАРА пятилетка 3 шерах цхьая беттах кхоачашйир заводо. карара нара тела лхи байрах а йоикхаш. Цlанкха а дицлургдац 1933 шу доладеннача юххье В. И. Ленина соратник Серго Орджоникидзе заводе вейа ди. Граждански тІем тІара дена дагавоагІар из красномолотовцашта — цу хана гІорбаьнна бІаь дийнахьара тІом чакхбаьннача тІехьагІа пролетарски батальонашта хьалхашка къамаьл деш вар из. 1933 шера коллективана хьалхашка керда декхараш оттадир цо. ХІаьта оаха Ленина сийлахь-доккха гІулакх дІахохьош йолча парте дош санна уж тІа а яйцар. Цу хана сихен дийнен хьалйир механически цех. Завода комсомольцашн кагирхойн шоай деррита хьинар тІадахийта караерзае болабелар мехкдаьттахошта Іалаьмате чІоагІа эшаш йола Гали эІанараш. Гали эІанарий цех комсомольско-кагирхой лоархІаш яр. цун коллектива хІара член заданиш кхоачашъяь заллаца цІиволацар. Из бахьан долаш хийца кхоачашде яьлар цех шайна хьалхашке оттадаь декхар, тІехь-тІехьа дикагІа дар белхах хьахулараш. Цудухьа дукха ха яладехьа доазол дехьара дошув а текаш Гали эІанараш ийо ца езаш хилар вай мохк.

Аз доккхал ду эттара хьалха хьаьча, иштта 1933 шера караерзае йолаьча — цу тайпара декхар оттадаьдар тхона хьалхашка Сергос — цементировочни шин агретата оснасткани оатхалаши кийчъеча айса декъа лацарах.

Н. ХИРНОВ,
«Красный молот» завода слесарь-инструментальщик.

ТОЛАМИЙ ШЕРАШ

Цифраши фактеши

1920 шера апрель бетта национализаци яьй мехкдаьтта доккхача а промышленноста кхыча йолоэІамеча а доакъошта.

* * *

1930 шера республика мехкдаьттахоша даькхар 7 миллион тонн гаргга «Іаьржа дошув», хІаьта 1931 шера март бутт чакхбоалаш цар рапорт делар хьалхара пятилетка шин шерах ех шерах кхоачашъярах.

* * *

1929 шера болх бе йолаелар Коминтерн цІерагІйола теплоэлектроцентраль, хІана цок № 1 йола ТЭЦ оал. Цу хана КъилбаседагІа Кавказа эттере йоккхагІа яр из.

* * *

1936 шера МагІалбика промыслашка даьккхар 1239 эзар тонн мехкдаьтта. Иштта хьехилар Нохч-ГІалгІайчен шоллагІйола промышленни центр.

* * *

1952 шера болх бе йолаелар Ново-Грозненски ТЭЦ.

* * *

1954 шера продукци арахеца йолаелар мехка химически промышленноста йоккхагІйарех йола Грозненски химически комбинат.

* * *

1959 — 1979 шерашка вай республика болх бе йолаелийтай 200 предприяти а къаьст-къаьста производство а. 5,1 миллиард сома маьха керттера фондаш хьальяьй.

* * *

1979 шу чакхдоалаш эксплуатаце дІаеннай мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста йоккхагІа йола объект — ЭЛОУ-АВТ.

* * *

Ткъаь иттлогІча шерашка езерзой эІамигача боахамашта коллективизаци йир. Советски Іаьдал эттача юкъа юрта боахамах доккха индустриальни дакъа хиннад. ВІашагІъехкай йоккхий колхозаши совхозаши, цаьна специализаци яьй. Юрта боахама керттерча фондай мах миллиард сом гаргга ба.

* * *

ХІанз республика колхозашкеи совхозашкеи болх беш я 10 эзар трактор, дукха кхыйола техника.

* * *

Советий Іаьдала шерашке 2 эзар гектарагара 1979 шера 139,3 эзаргектарага кхоачаш дукхагІа хиннад Нохч-ГІалгІайчене хий декка лаьттаьш.

* * *

Комсаш лелаелтах юрта боахама доккха дакъа хиннад вайцига укх тІехьарча шерашка. «Чечено-ингушвино» объединене чуйоагІа 55 совхоз. 27,2 эзар гектар дІалоац комсашо.

* * *

ХІанз республика юрта боахаме къахьегаш ва лакхераи лаьрхІа юкъерен дешар дийша 4 эзар гаргга специалист.

* * *

Советски Іаьдала шерашка юкъера дешар кьехаш школаш 22-зза дукхагІа хиннай республика, хьехархойн воспитателаши — 30-зза.

* * *

Республика культурни вахаре доккха хІама хилар 1972 шера паччахьалкхен университет схьаеларах.

Цу деной сийле йовргьяц

РЕВОЛЮЦИОННИ ТРАДИЦЕЙ НОВКЪА

ЭКАЖКЪОНГИЙ-ЮРТ йоазаш я Советий Іаьдал доаккхача шерашка леладаьча турпала гІулакхашца, революционни традицешца.

ДагадоагІа сона юрта боахама коллективизаци ече хаяара итта доала деноаш.

Экажкъонгий-Юрта ших холхоз вІашагІъелляр пу шерашка, хІаьта аллалагІьяр тха юрта Советаца лоархІаш хиннача ГІаьза-Кое йиллар. ЭІамига боахамаш ма дарий уж: тха колхоз цхьан юрта! ХІаьта а нах юкъара боахам билла болабелар, из керда гІулакх дукхагІчар ийса кхеталяр — из дар нерттердар.

Юххьанцара боах дІаде фу гулдеята бар, тІанкха готаш вІашагІъехнар. Іаьсий, иа, доахан юкъарча боахамс дІачудаала тІехьагІо мара долалалнзар. Юххера а, 1935 шера йизом чакхъяьлар юрташка коллективизаци. Цу шерашка эсала дар боахамаш. Цхьан готаца йиъ говр хила йоагІаца кхоикха мара йоацаш оахар лаьтташ. Цхьан шера-м кхьметтел детташ дола донкин а дукъа дехкар.

ХІанзарча боахамца из ийсъе эттача цецинал. иштта дарий-те аьле хеталу. цу гІулакхашто юкъе кхийста вале и.

Тха колхоз Штейнгердта цІерагІа оалаш яр. Из вІашагІйолла йолаьча шера хьалкарчарош дІаязбелар Аушев МурцаІалий Іаьла. Контрактаци а еш. шийн боахам дІаязбайтар цо колхозе. Цун цІагІара нхо дезалхой изи массаза а хьалхарчарца бар къехьегаш. ТІехьагІа кхаш леладеча бригада бригадир хилар Іаьлех. 1944 шерралца бир цо из болх.

Иззаморг вар Измайлов Іоахараша ЯсаІа а. Колхозс дикагІболча болхлосх лоархІаш чакхбаьлар цун дезал. Кхы а дукха яха йиш яр уж тайна цІераш. Цу нахе чІоагІбир боахам, тешабир шенбуеларош юкъара боахам цхьаьчул чІоагІагІа болгах.

ХІаьта шенбуеларош шортта бар. Кхыметтел дукхьал моастагІал леладераш а бар. ДагадоагІа баьцалдараш дІаде доладаь шу (цу хана хьалкьа кІай хьажкІаши мара ецар оаха). Цу гІулакха дукъалбарий, кулакий агитацегІа ихаан ехар колхоза собрани. ХІаьта а керладар котдаьлар. дІаве доладир баьцадеараш. ТІехьагІа царех хьахулар дайзача, наьха хьинар айделар. ЦІоллагІча шери планал совгІа баьцадаараш дІадалярах тха колхоза совгІат делар — шена полуторка яха автомашин.

Цу хана районе меттел, республике а дикагІйолча колхозех цаІ а хинна дІаьттар Штейнгерта цІерагІа йола тха колхоз.

Цу колхоза традицеш тешаме кхоачашъе лаьрхІа къахьегаш ба тахан «Экажевский» совхоза къахьегамхой.

МУТАЛИЕВ Боабоан,
Наьсарен района «Экажевский» совхоза болхло, Штейнгердта цІерагІча колхоза председатель хиннар.

СУРТАША ДУВЦ

Лоалахарча Гурмегіа мехкдаьттана бода нийса лохаш ба Нохч-ГІалгІайченера бурувдетташ Тайсумов Саламдин Нагиев Эйваси. Атта дац цІенна санна халача хьалашка болх бе. Бакъда, лаьттан «сенаш» техкараш дика лоархІабу шоашта тІодизлача гІулакхах.

Царех хІаране новкъосташта хьоккам телаш къахьес, лоалахарча шераашта говзал дІаІомаш.

Шоллагіча сурта тІа шоана гу Мостовойгіар Сергейн Анатолий. Опытно-экспериментальни заводіе токараш бодаш къахьегаш ба вежарий Уж шаккхе коммунистана ба, Болга, уж декхарабія ба балха тІа а оахаре а кхечарна хьоккам тела.

Заводе лаархІаш а сий деш а ба говза токараш. Эттара чоалханегІа бола оатхалаш хьаекха царна тІадулл. Хов, уж цар дика мара гойлоаццалга.

Ахриев ГІапура цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» заводе болх беш я Албогачиева Мадина. Из штамповщица я. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна дакача толамашца накъаяхара яхье лаьнача Мадинас дикка тІехкхоачаюргю шийі нормаш. Брак йоацаш хул цо хьаю оатхалаш. Цудухьа уллуерча новкъостана а завода коллектива а сий деш я из.

З. БАТЧАЕВА
сурташ.

СОАХКА, 9-ча мае дер из. Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо котало яьккха ди дезде дукхагІа тІема ветеранаш, цу бирсача деношка шинаргІаюкъ лораеш фашистски эскара дукъала лаьттараш бар МагІалбика районе баьхка. СоагІапчене къулбехьарча дукъа юкхье 1942 шера шийн командин пункт хинна моттиг хьалехар къаьнача инерале. Советски Союза Маршала А. А. Гречкос «Кавказ бахьан хинна тІом» яхача книжкагІа вуецаш вола танкови бригаде командир В. И. Филиппов вар из. Циггара, цу дукъ тІара, шийн командин пункт хинначере, хьахьекхор цо СоагІапчене гаьна боацаш Іурре дена серралца хинна яьра танкови тІом. Инаралега падуагІаш лохе шоьрача Ісчуэьежача гуш сане хатар пирача тІема сурт: малхбузехьара шинаргІаюкъ дІалаьца тІайоагІа фашистий танкаш, царна дукъалъяьнна вайяраш, дІа а вокхазахьа а цІера ала, кІур...

Цу суртага хьежаш, уйлаша сона гойтар цхьаькха, цуп ткъаьх шу хьалхарча вокх бирсача ден сурт а.

...Іурре дена кхаьла дар из Іан ди. Пареде санна кийчбенна, герзашца ккаьле тІабоагІар Деникина бІу. ТІема Іомабаьча, майра ба вьнна цІи дІахезача пластуний ши батальон. ШинаргІаюкъе гІолла чакх а баьнне Грознена тІабака лархІар цар. Бакъда, Екатеринодарера дена дукъала йоацаш укхаза, гІалгІай доазонга кхаьчача царна ниъ бийхар АргІатІехьашкарча нахе. Цуа массехк ди хьалхагІа Султан—Клыч—Гирей верта лятта кІайбарий дивизи вна хьаттеар юрташта йистте, бартах чакхдовлийта шоаш, аьнна. Бакъда, АргІатІехьашкарча наьха жоп хоадам болаш а шоаех бІубанна а дар. Шоаш лорадер лаьтта, кортамукъале, боаьо луш дола кердa Іаьдал хилар дер царга бІубалийтар, иза, денал луш хинар.

Цу заленча, бирсача хана АргІатІехьашкарча неке контрреволюцене дукъала лоаттабаьча къовсаме керте латтар массане а сий деш вола Тоархо-Хьажа. Цун хьалхлеца хьаэр цар бинерахоецашта дукъала баьна а иштта кхыча а тІемашка ьаьа котлонеш.

ХІаьта цу дийнахьа а СоагІапчерка маьждига миннар Ярап цун оаз дІахезача цу минута йоккхача мейдан тІа хьегулбелар гера кералаца ка мел яраш.

Дукха юкъ хьалаьа долаш доле гера караийца шоай говраш мелабузехьа лаьхкар партизанаша. Массарел а хьалха Тоархо-Хьажа вар, юртахоше шийна совгІата беннача сирача дын тІа а вагІаш. Байракхаш мо, дІаухар микага цун баьццарча аба Іажараш, хаеш, дуец дийна бисача партизанаша. Хьалхе а говрабьрешка хабар деьхийтар Долакови Инаркъеи. ГІайттар Алироев Мусаип керте вола Долаковра партизанаш а иштта инаркъербараш а. Дукха лийгар цу дийнахьа, къаьстта хьалхагІа тІом тІа эттача Инаркъерча нахах. Бакъда, моастагІа юкъасоцаве кеьлар цар. ХІаьта СоагІапчера нах а дІатІехьаьчача, дІаьза тур бе а доаллаш воагІача Тоархо-Хьажий оаз хезача ина-денал кхы а тІешдийтар партизаний. Лоабеланзар моастагІашта из ниэ, юхабийрзар уж, байдар, шоай дакъаьшца кІай лоа къоара а деш. МоастагІчуи ши батальон хІалакйир цу дийнахьа.

ЭРГАДАЬККХА ЛАЬТТА

БОКОВ Ахьмад,
Нохч-ГІалгІайчен халкъа яздархо

ЧІОАГІА дукъале йир моастагІчоа цу шерашка АргІатІехьашкарча юрташе, цар къовсам бикензар кхыметтел большевикаш из Іообе цхьаь юкъагІа лоамашко юхатІехьашка а баьнна деникинцаша юрташ дІелийцача а. Шоашта аьтту бол-болчара моастагІашта еттар партизанаша. Цхьабараш лоамашка дІабаха Серго Орджоникидзе керте волча Большевикий кулгалца из вІашагІтохаш бар. Лоам дІабахараща вар Тоархо-Хьажа а. Хала ха яр АргІатІехьашне а ерригача ГІалгІайченна а тІакхаьчар. Цхьабакъда, денаи ийзи тешар цун пирача моастагІчоа бІарччача шера. деникинцех мохк Іоцlенбаьица, дукъала латта.

ГІалгІай мехка а иштта Грознена а Малхбузехьара тІабоагІача кхерама хийла дукъале лаьттай адемий цІийво хьаьнаьь, молла хІуро мерца АргІатІехьошка. Цун кІантаьа майра дакъа лаьцад ГІалгІай мехка кхычаьа хиннача тІемашка а. Цхьан минута а хьем боацаш бахер уж Мочкъий-Юртара, ГІалгІай халкъа съездера баьнна, Владикавказе кІайбарий бандашта дукъаларча тІем тІа, историена хоеш а цар тІем тІа декъа лаьца кхыйола моттигаш а. ХІаьта АргІатІехьашке моастагІех мукъайоаккхаш ноя къостала кхоб ГІалгІай мехкара кхыча районашмара партизанаш «беке къонгаш» яха роман эздеча хана айса гульна архивера лаьжам вагІаш сона корадир цхьа каьхат. Цу тІа ГІалгІай халкъа Совето цІи хезача революционера Яндиев ЗаІамийна тІадуллар, тІема бокъоца кийчъьча шийн отряда Инаркъех Маьмад-хитІеи гІолла чекх а ваьнна, Моздокена уллуе гІолла Святой Креста гаьаьра Георгиевскегаьа латаш доче ЦІеча Эскарех дІакхетар. АргІатІехьашке моастагІчох мукъайоаккхнгта а тІадуллар цу каьхато. Из дар 1920 шера апрель бетта юххье. Дукха а да цу бирсача шерашка ГІалгІай мехка бертцьоагІо чІоагІа хилара тешалдеш дола кІоаа. Берт-цьоагІо яр цун Къилбаседа Кавказе декача хьыча къамашца а. ХІаьта из Іалаьмате боккха лоархІам болаш дар котало якхара.

КОГЪЯЛАР из бертцьоагІо тІехьагІа, вокха захар дуяпача хана а, шинаргІаюкъе чугІертача фашистий эскара дукъале къовсам лоаттабаьча бирсача хана а. Дукхача къамех бола тІемахой бар укхаза, шинаргІаюкъе, вайнахьа юрташ моастагІех лораьяраш. Сона кха а дагабох къаьна инераа а цун танкови бригадацера тІемахой а. Дагадох ийрало сог дІамуваьта йоаацаш йоссенча МагІалбике культура Дворецe дель къамаьл:

— Тхона цІанкха а бицлургбец тхоашта моастагІчун позицешта тІадолха наьхъаш ньайзараш, оаха дег тІара беркал оал тхона доаде эа кхикьараштa, тІемакой кийше низ ураоттабе ноккарий моз къизьараштa.

Цу калача бирсача шерашке халкьан эскари цаІ хилара доле тешал де из. ХІаьта уж тешелаш-м кхы а доаладе йиш яр.

ДІаьэи со лекхача дукъа юхххьера, цигахьа, малхбузехьа. Гаьнна, шинаргІаюкъ дІекхоачлуччa, дукхa адам гуш сана хет. БІаьш, эзараш нах, из ерригa чe дІалаьца... Цхьатарра арабаьлар АргІатІехьашкарча юрташкера нах цу хана, лирча 1942 шера аьхки, воккха а, эІамига а, мела а кхал а мел вар. ДІаэттар танкашта дукъала ораш, окопаш, доташ яха. Іурра дена серралца. КІаьдвалар фуд ца хоеш. Бола сизбанза баргбоацаш дар хьаа: хьаккэзар йоккхийча топий тата, тхьаь итт километр мара гаьна дацар фашистий эскар. Лоаццача хана кийчьаь вай эскарга дІевлар из тІема чІоагІале, цунах моастагІчоа йоккха дукъале а хилар.

Ісчухьям со наькача дукъ тІара ШинаргІаюкъе. ДІа-а дехьа оагІорехьарча дукъа кІал уллаш Керда МагІалбик а вІаштІарда кІай цІенош, хирпиший цІа тховнаш, баьццара бешамаш. Хувцавннай, эргаьннай шинаргІаюкъ. Нагтахьа цІа мара хьал ца дегІаш тІемо йоха хинна СоагІапче а юха дийнъеннай. Малхбоалехьа Іохьежача, бІарг ма кхоечча Іоулл шинаргІаюкъ, декъен сехьен лекха ши бард а болаш доккха хий додаш санна кет. ШинаргІаюкъ ийсе ехаш санна шоьра асфальта никъ улл. Хувцаденнад наькъа дехьарен сеьарен сурт а. Хьу мо хьалъэттад аьшкабетона диткъа бІоагІий, дикка эьоккий. Къона комсий кхаш да уж. Комсаш лелаю бархІ совхоз вІашагІъеллей МагІалбика районе тІехьерча шерашка. Из боахама декъа бокка пайде луш хургкинарга догдоахнга а я.

ЦХЬАН хана, кховзткъа шу хьалха, йокъало эттІадаь, помещиний дуккача жа Іулаше тоІадаь, беркат тІера дІадаха уллар шинаргІаюкъера лаьтта. Сона ниэткъа дагадоагІа ялат хургдац яташ, укхаза харбазаш мара эІама дІе ца юеш хинна. Бакъда, Советски Іаьдала низ кхеьчар Тийрах хьекъоастадаь хий Ачалкхе гІолла дукъах хьатІех а даьккха, укхаза доаладе, лаьттан хьогал йоае, из беркате хилийта. Дукхача шерашка республике лоархІамечарех йола ялата район я МагІалбика район. ХІанз цунах хулаш латт йоккха комсий район эІ

МагІалбика цІи яьккхача моллагІчоа а дагадох мехкдаьтта. Из АргІатІехьашкарча лаьттан керттера беркат да. ХІанз МагІалбикера мехкдаьттахой Іалаьмате балхтохаме а сийлен а декхар кхоачашдере шоай еррига говзал, хьинар оарцегІдеьккха къахьегаш ба. 5—7 километр кІоарга дадача юрсин тІоашкера мехкдаьтта гучадаккхар — из хІанзалца вай мехка цхьанналье а ца хинна хІама да, хІаьта цун хьалхле МагІалбика мехкдаьттахошка а я.

АргІатІехьашкарче революционни исторех аз «Беке къонгаш» яздеьдале а, сога хІанз а тІехьа оал, СоагІапчерчар аьнна ца Іеш, кхыча юрташкарча наха а, царца кагирхоша а, кхы а эзде. ЦІераш йоах хьенах изде деза. Таханера сийрде, ираэ ди бахьан къовсам лоаттабьрий сийдер де из. ХІаьта шоаш из сий делга цар хьа а хьокх шоай гІулакхаще. Цар къахьегам ба республике экономика района лоархІам лакхбаьр, лаьттан сибат ди тІехь хувцар, цун беркат лакдер. Дукха а цІераш яха йиш я цІи хезача къахьегама турпалий, шоай балхаца, шоай гІулакхашца сийле яьккхача промышленноста, юрта боахама, культура, просвещене болхлой.

ХІАНЗ, Нохч-ГІалгІайчен мехка Советий Іаьдал чІоагІдаь 60 шу дузача деношка, дагабох пирача моастагІех из лорадеш, шоай синош ца кхоадеш лаьттараш, керда вахар дуллаш боадоха дукъале къовсам лоаттабьраш, мехка, халкъа сийле лакха лоаттаьш къахьегаш боахкараш. Сийле хийле шун эьнна ловца беккІа догдоагІа царна.

Апрель бутт — бІаьстен бутт ба. Апрель бетта ваьв В. И. Ленин. Апрель бетта хьадоладеннад халкъа ираза вахар. Из бахьан долаш дег тІара беркал йоах массане а халкъий сийлахь-вокхача баьччана В. И. Ленина.

Мужече, Серго музее

ӀАЬРЖКИНЕЗ — мискачу нахьа беьчча, иштта везаш цӀи тилла хиннай вайнаха Серго Орджоникидзек. Из хьалха а волаш лира къовсам лоттабаьб лоамароша корта мукъалс, лаьтта бахьан долаш. Сергой цӀи боча а еза а я Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхошта. Цунна долча дукхача тешалех цаӀ да лоамашка уллача Мужечара Сергой музей а.

Дукха за йоаццаш цу музее лаьйийллай «Г. К. Орджоникидзе вахар а революционни гӀуллакхаш а» яха керда экспозици. Цига вӀашагӀтехача экспонатеша дувц Сергой бера ханах, ше кхуш воагӀаш лаьттача хана революционни къовсама из юкъевахарах. ДӀахо кхыдолча документаша, сурташа, тайп-тайпарча хӀамаша хьехьокх, «Г. К. Орджоникидзе—Тийрка йисте бичераковски мятеж хӀалакьяра корте лаьттар» яха тема. Укхаза дукха я цу хапача хана цунна уллув лаьттача А. Шериповах, ГӀ. Ахриевах, Я. Бутыринах, кхыболча революционерех дувцаш йола материалаш а.

Серго массеза а интернационалист хиннав, из бахьан долаш къаьстта а сий даш хиннад цун нахе. 1918-ча шера июль бетта бичераковцаш Советий Ӏаьдала духьала гӀайттача цо новкъостӀа дийзад Къилбаседа Кавказе къамашкара. Цу зама М. Саутнов, М. Левандовский, Х. Орцханов, К. Косаев, А. Гегечкори, Пау Тисан, кхыбараш корте лаьттача отрядаша эрсий болхлошца цхьана тӀема юкъе майрра дакъа лацарах карагӀдаьлар Владикавказ бичераховцех ӀоцӀанъе. Сергос хедданза буезам лоаттабеш хиннаб Москвица, В. И. Ленинца шийца. Экспозицо я В. И. Ленинга Къилбаседа Кавказера хьал дувцаш цо кхаьхийта телеграммаш. Дициург-доаца доноц дагаухийт 1918-ча шера Грозне хинна бӀаь дийнахьара тӀом чакхбаьнначул тӀаьхьагӀа Г. К. Орджоникидзеси М. К. Левандовски Грозненски ЦӀеча Эскара бӀухошцем командирашцеи багӀаш даккхийтача сурта.

Вай чудоьл дойниннцашта духьалера партизански болам вӀашагӀбеллерах дувцаш долча цӀагӀа. Юха а хьалха латташ гу вайна Серго. Къилбаседа Кавказа къахьегамхошта революце енна боьнонаш лорвяра, Советий Ӏаьдала ерригача органий болх цу гӀулакха тӀаберзабара вӀашагӀьеллар Г. К. Орджоникидзе председатель а волаш йола Къилбаседа Кавказа оборона Совет.

Деникинцаша Владикавказ дӀалаьцача Терски республика кулгалдеча болхлой группаца лоаман ГӀалгӀайчене дӀаваьхар Орджоникидзе. Укхаза 1919-ча шера февралe денз апрель бутт боалица из политически болх беш хилар къахьегамхошта юкъе, партизаний операцешта кулгалдир. Укхаза, Мужеча, ше волча хана цо буезамаш оттадир лоамагахьа тӀехьашка баьнача цӀаэскарлощца, Сергос лостам а Ӏелаш, лоамарой мовстагӀчов духьала кхотабара дукха къаьхийгар ГӀалгӀайчен подпольни партийни организаца членаша Ю. Албогачиева, М. Ханиева, Э. Чабиева, кхычар. Цар документаш, сурташ да музея экспозица. Тоъал дукха материалаш я укхаза 1920-ча шера март-апрель бетташка Нохч-ГӀалгӀайчене Советий Ӏаьдал юкеметтаоттадарах дувцаш а.

ТӀаьхьарча, кхелагӀча цӀагӀа дӀахийсденнад Г. Орджоникидзек Коммунистически партен Советски пачхьалкхени гӀорваьннача деятелах самма дувцаш дола дакъа. Укхазарча дукхача материалешта юкъе къаьстта белгала я Г. К. Орджоникидзе шийн хӀамаш а цун 50 шу дизарца мехка къахьегамхоша цунна тийнна совгӀаташ а.

ЦХЬАБАКЪДА, Мужечарча музеях дола вай дувцар дизза хургдацар из вӀашагӀьеллаи хӀана цига болх беш болаи ках хьоаза ца бича. ЦӀи яккха йоагӀа экспозици кийчъяьча республикански краеведчески музея болхлой Л. Н. Кудикеи Т. Н. Комаровай. Боккха Ӏилма-сердалон болх бу Г. К. Орджоникидзе музея болхлоша Галаева Лемкаси Доланов Мухьмедеи. Цар гулду ветераний дагалоацамаш, производстве хьалхелаттерех йола а этнографически а материалаш.

Лемкаси Мухьмедеи вӀашагӀъеллай «Сакъердамеча вӀашагӀкхетарий клуб». Цига юртерча кагирхошца вӀашагӀбетталу революце, тӀема, къахьегама ветеранаш М. У. Гайтукиев, С. И. Богатырев, кхыбараш. Музея залашка хул пионерий торжественни сбораш, комсомольски собранеш.

И. ВАСИЛЬЕВА,
республикански краеведчески музея йоккхагӀйола Ӏилман болхло.

Массехк шу хьалха «Электроприбор» заводе къахьега йолаелар къона болхло Р. Кагерманова. Юкъьанца деяя балха чӀоагӀа тӀаккхуаш хинна из иштта дика белгалъяьлар художественни самодеятельноста доакъошхо санна а. Завода культура ЦӀагӀа хулача концерташка ухача наха дукха дезаденнад цун иллеш, ашараш.

СУРТА ТӀА: иллеи оалаш я Р. Кагерманова.

З. ВАТЧАЕВА сурт.

Кхы а лакхерча лагӀа тӀа

«Трудовые резервы» ДСО спортивни акробатика секци йола дукха ха я. Грозненски акробатий традици дӀахоьхош ба кагирхой. ХӀанна цу секцешна дакъа лоацаш ва 80 совгӀа саг. Цигача хьалкхеваьв дунен халкъашта юкъерча классах вола спорта 4 мастер, СССР-а спорта 32 мастер. Соице членаш НГӀАССР, РСФСР, СССР сборне командашта юкъе боагӀа.

Нохч-ГӀалгӀайчено хьалкхебаьраш мехка сий хьалоаттадеш хилар 1978 шера Софие хиннача дунен чемпионате. Укхаза цар яьхар дото йоккха, дошо эӀаммига, дото вӀаммига медалаш. Доккхий совгӀаташ даьхачарна юкъе бар Гусев Николай, Гончаренко Валерий, Абубакаров Сайпудин, Якушев Игорь. Дина аьттув баьлар хьалхаьхо я.

Иштта, 1979 шера СССР-а хьалхле а 1980 шера СССР-и кубок а къувсаш хиннача яхьашка борза медалаш яьхар Бабина Ирина, Хамзатова Аьсета. СССР-а спорта мастераш бола мехкарий: Федорова Галина, Джабраилова Зезаг, Минаева Антонина.

Укх олимпийски шера тренерски совето дош деннад дунен халкъашта юкъерча классах вола спорта шин мастер, олимпийски ловзаракӀа хургйолча хьоккхама выступленешка дакъа лоацаргйола спортсменаш кийчберга аьна.

Шийн лоӀаме кӀалтохаргах летача секце 220 саг ва. царех ва СССР-а спорта 3 мастер, 14 спорта мастерал а кандидат. 22 хьалхарча разрядах вола спортсмен. Чаккхьдаьннача шера массехк спорта мастер, кандидат кийчваьь. Укх шера лерхӀ СССР-а 1 чемпион, тхоай общества ЦС 2 чемпион кийчве.

«Трудовые резервы» ВДСО Нохч-ГӀалгӀай Советега а пхе тайпара спорт лелаю: спортивни акробатика, шийн лоӀаме кӀалтохаргах латилга, йӀга атлетика, батут, самбо.

Ала йиш яц Советa кулгалдоша спортсменийн йоакхо яц аьнна. Тоъал дика спортивни снарядаш, инвентарь я тха. иштта теркам тӀалоаттабу спортивни комплекс тоа еш шерьяра.

ХӀаьта а ше дезаш а дукха да. КӀалтохаргах летача зал йолча здане тӀа шоллагӀа этаж хьалъе еза.

М. МИКАЕВ.
«Трудовые резервы» ДСО физкультура ЦӀен директор.

ДАЬХЕ ЕЗАШ ХЬАЛКХЕБУ

ТӀема - патриотически кхетам балара, балха эффективность лакхъяра чӀоагӀа накъйоал новкъоста Л. И. Брежнева «ЗӀаммига лаьтта», «Юхадийнадалар», «Целина» яха произведенеш. Цунна тема ду школа дешархоша язъеча сочиненеца, книжкаш дешарий конференцешна цар деча къамаьлаша.

Тха школа хьехархоша дика кхетаду тӀема - патриотически кхетам балар — из эггара хьалха Даьхе лораяра кагирхой идейно - политически морально - психологически даьхъе кийчбелга долга. Дешархошта тӀема - патриотически кхетам луча геттара боккха лоархӀам болаш да царна знанеш ялар социалистически Даьхе лораярах йолча В. И. Ленина идеяшца, гонахьарча вахарца дувцаш чакхдахар. Цу балха хьинар къаьстта лакхденнад хӀанз, сийлахь - воккхача баьчча В. И. Ленина 110 шу дизарал фашизм хӀалак а еш советски халкъо Котало яьккха 35 шу дизарал вай накъадолхаш.

Классал архаьа беча тӀема-патриотически кхетам балара балки дукхача формаех тха школе пайда ийбу беседаш, сайренаш, сакъердаме вӀашагӀкхетараш, книжкаш дешарий конференцеш чакхьяхарах. Цу тайпаре, школе хиннай «Бериал хьона, салте!», «Цу деной сийле йовргьяц», «Машара ха тӀа латта салте» яха а кхыйола а беседаш, сайренаш.

Дешархошта дег чу юкаш чакхъяьлар школе хинна Советски Эскарех тӀема - Флотех 62 шу дизара хетаьь сайре. Цига дакъа лоацаш бар тӀема ветеранаш — школа военрук С. Н. Плиев, «Ленина никъ» яхача Назранера районни газета редактора заместитель Н. А. Смирнова, Пхьилекъонгий - Юрта вахаш вола пенсионер А. - В. Италов. Дунен тӀа эттара бирсагӀа а къизагӀа а хиннача тӀемах лаьца цар дийцача цӀоашта дагадоагӀараша кагирхошта къахьагӀа боазийтар дукхача къамех болча вай мохк лорабаьча салтий боарам боецаш чӀоагӀа хинна Даьхенцара, вай советски халкъацара безам къамий вошала низ.

ЛаьрхкӀа белгалъяьча хана 9—10 классашкарча дешархоица ю «СССР Героашкарча Низашка гӀулакх делга — хӀара гражданина сий долa денхар» яха беседаш. БӀарччача дешара шера чакхйоах денала урокаш. Цига дешархоши шоаш дуй школа пионерски отрядашта цӀераш техкача турпалий вахарах, цар деналеча гӀулакхех.

ТӀема - патриотически кхетам балара балха керттерча формех цаӀ я «Орленок», «Зарница» яхача тӀема - спортивни ловзарашка дакъа лацар. Дика вӀаштӀехьдаьккха уж ловзараш чакхдахаро гӀо ду дешархошта юххьанцарча тӀема кийчоних йола шоай знанеш лакхъе, тайп-тайпара практически хӀамаш Ӏомаде. ХӀанз тха 5—7 классашкара дешархой тӀатеӀа кийчлуш ба «Зарница» хьалхарча этапе дакъа лаца, хӀаьта цар боккхагӀбола новкъостий дакъа лоацаш хургба «Орленок» яхача ловзаре.

В. ЖИТКОВА,
Пхьилекъонгий - Юртарча №2 йолча школа классал архаьа беча балха организатор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ХЬАЛХАРА ЮАХАРИЙ

Джамалов Усам — Шелковской района Ленина цӀерагӀча колхоза дикагӀа вола жа Ӏу. Соахка хӀара бӀаь жийна тӀехьа 121 Ӏаьхар хьалкхебир цо. Хьинаре някъхьет цун бригадо Ленински юбилейни шера а. ХӀанзле хьа цу гӀулакха кӀеанга хӀама даьхац. Жа дика Ӏалгара даьхад, уж тоаденна. иза болаш да.

126 жийно дика 169 Ӏаьхар баьб. ВоккхагӀволча жа Ӏунна новкъостал деш ба сакманщикаш. Цун бригаде къахьегаш я Салаватова Зоя, Нагуманов Заурбек, Джимхантов Ваха, Истуганов Арслан, кхыбараш чубоагӀа комсомольский - сакманщикий звено.

Е. ФАРНИЕВА.

ОЛИМПИЙСКИ ХӀАЙКАЛ

Ши шу хьалха «Сибирская игрушка» яха красноярски фирма олимпийски хӀайкал— Чайтонг — арахеца йолаелар.

—Оаха арахецача изделеех дхаш олимпийски сувенираш я, — дувц цун директора Геннадий Многогрешнова.

— Чайтонг еча хана чӀоагӀа раьза а долаш болх бир оаха. Тайган да, СибарегӀен символ московски Олимпиада визитни карточка а хиша дӀаэттар. XXII Олимпийски ловзараш дӀадоладалале дукха а хьалха СибарегӀара хӀайкал вай мехкарча тикашнеи выставкашнеи хинна ца Ӏеш, доазол дехьа а шийн кхалон «никъ» бе доладелар.

«Сибирская игрушка» яха производственни объединени — шийн отрасле эггара йоккхагӀчарех цаӀ. Ах бӀаь шу хьалха, СибарегӀе индустриализаце арана юкъеенача хана, кӀор бонхача а металлургически а гигантаща цхьана укхаза хьахилар эӀамига фабрика. Сурташ тӀадола лоабята шоклекхаргаш арахеца йоаелар из. Тахан цехашка болх беш ва цаьк эхи эзар гаргга саг.

«Сибирски игрушко» хӀара шера тударе шийн Ӏилма-тохкама экспедици ухийт. Из бӀаргаго йиш я Къилбаседа Шая онсака бистошка а Азерча аренашка а. Укхаза массаза баьхача нахьа — шоай традиционни вахара тӀера ца баьнача эвенкий, хакасий, бурятий, якутий бырина культурех Ӏомаю специалисташа. Къаьстта из доагӀа барзкъашта. Сас, соалора, чӀегнагаш хоза вӀашагӀе а хетташ, тӀег цар уж, гизгашца, бос болча лентанца хозду. Экспедицеш ахарах къаьхийна ностюмаш тӀаювха текикаш арахеца йолаелар. Из, «Сибирски игрушка» кхыйола продукци санна, го йиш я дунен тӀарча дукхача мехкашка.

Георгий БОГДАНОВСКИЙ,
АПН корреспондент.

КХОЛЛАМАШ ДЕРИЙ ФОРУМ

ДӀадахача кӀирагӀа Будапеште хилар Венгерски Социалистически болхлой парте — шийн мугӀарашка 800 эзар совгӀа член волча венгерски къахьегамхой деналеча авангарда XII съезд. Цо хьахьекхар партий хальни цхьоагӀо йолаш хилар, пролетарски социалистически интернационализма принципашта тешаме хилар, дегӀаена социалистически общество хьалъяра, КПСС-аца, Советски Союзаца, социалистически содружества кхыча пачхьалкхений партешцех халкъашцеи эоттагӀалк массе оагӀорахьара цхьана дӀа-ихка тӀулакхаш леладелтен чӀоагӀде чӀоагӀа даьрхӀи хилар.

Делегаташа — болхлой класса, кооперативни ахархой, интеллигенце викалаша — йийцар ВСРП ЦК Хьалхарча секретара Я. Кадара ВСРП Центральни Комитета отчетни доклад. Центральни контрольни комиссе отчет, хержар парте кулгалдара органаш. Съезде къамаьлаш даьраша итогаш йир тӀеххьарча шерашка баьча боккхача балха, белгалйир Социалистически Венгри социальни - экономически дегӀайоалаяра перспективашта.

Съезде белгалдаьккхар венгерски коммунистий парти XI съездо белгалбаьча накъагӀа йодаш хилар. Дика доккхий толамаш даьхад вахара дерригача доагӀонна. керда лоархӀаме гӀа баьккхаб социализм хьалъяра программа кхоачашъяра дакъе а. Отчетни хана толаме дегӀадаьхкад мехка производственни низаш. чӀоагӀъенна социализма материально-техническа база. Пятилетка чакхйоалаш (1976—1980 шш.) къаман доход 21—22 процент лакхлургъя, промышленни производство — 24—25 процент. Хьалхарча пятилетка хьокхамел 15—16 процент дукхагӀа арахецаргья юртбоахама продукци.

ДУНЕ ЦХЬАН КӀИРАГӀА

Съезда делегаташа белгалдаьккхад толамаш дахара боккха лоархӀам болаш массе оагӀорахьара Советски Союзаца цхьана дӀа-юха леладу гӀулакхаш хинна хилар. Венгрена боккха лоархӀам болаш хӀама да дукхача хана лаьрхӀача соглашеней ларда тӀа тайп-тайпара промышленни продукци СССР экспортагӀа хьаухийтадга. хӀаьи аьлча цо новкъостал ду производство тешамен рентабельни хилийтара. Венгерски экономика динамично дегӀайоалаяра Ӏаламате боккха лоархӀам болаш да ВНР эша энергин бийла, машинаш оборудовани СССР-о лоаттаяр.

Съезде белгалдаь ма хилара, ВСРП а ВНР а доккха дакъа юкъеккхухь машар чӀоагӀбара, кхоккам кӀаьдбелга кӀоаргдара. новкъостал ду социализма низ дегӀабоалабара. къаман корта мукъален социальни прогресси хилийтара. Делегаташа чӀоагӀа раьза а болаш белгалдаьхар Венгре дунен тӀа эггара хьалхарча социалистически пачхьалкхенцара, машарен прогрессан чӀоагӀленца, венгерски халкъ мукъадаьккхачунца — Советски Союзаца лелаю интернационалистени цхьоагӀо дӀахо чӀоагӀлуш хилар. Шин мехка юкъера дукхача оагӀонашкахьара бувзамаш динамично дегӀадоагӀа, чӀоагӀлуш доагӀа вежарашха доладаь.

Венгерски коммунистий форумо билле могабир ВСРП политически никъ. хӀаьта эттача хьалаша дӀадехарашка хьежна уж кхоачашдаро социализм хьалъяра накъагӀа мохк лорзагӀа ца доалош хьалхашкахьа дӀагӀолга Ӏалашдергдола декхараш белгал а дир.

МАЛАВ ЗУЛАМХОЧУН ГАДОАХАР

Ирана шах хинчар Панамера Египте ведав дӀавахаро иштта о дукха хана дена кризиси хьали гӀа кхоачаш телхи лаьтта ирано - американски гӀулакхаш кхы а чӀоагӀагӀа толхадаьд.

Шеко йоацаш да зуламхо шах египетски президента Садата лоравергволаш дӀавахийтар юкъарчал доацаш американски администрацеи США спецслужбашеи дакъа а лоацаш даь хилар. Дукхьал уж ба хилиъ эгӀаздахар кхераш Иранера вада везача из кхаьчача хана дена ведда лелача монарха «йоакхо» ерашц. Вашингтоно кхайла ккахьаш вохаваьча шахаца шоай безам хилар. Иштта, кеналйоазон дешашта волча КӀайча цӀен секретара Дж. Пауэлла бакъдаьд США-с цунна гӀо а новкъостал а дерда аьнна чӀоагӀа дош делна хилари из дош тӀатеӀа кхоачашдеш хилар. Цу тайпара позици вихха йоагӀаш я эггара хьалха Вашингтон, — нагахь санна шах Тегеране суда-хьалхашка оттавезаш хуле, — Ирана гӀулакхашта Америка юкъегӀертара, цу мехка ЦРУ къайлагӀа лелабеча тийшача балха, эхь да хеташ цун Ӏаламат руаьнаш бохуйташ хилар.

США монополеша дӀакхухьаш хилара нерда факташ халана а ца юсаш общественноста дӀахазар кхераш хиларца.

Шах хинначун къаьстта чӀоагӀа йоакхо яра доащаше а хьадагалаьца бахьан санна дӀадоариадаьд из дукха лазараш долаш ва яха хабар. ХӀаьта хӀанз а КӀайча цӀен болххой аппарата кулгалхо Г. Джордан Панаме вахар хинна ала гӀерт шаха «дарба» дара хьакъехьара проблемаш юаца, ма лоора аьлча, из шитари дӀавигара дош боьъоина къаьста хинна даье е. Монарх хинчар Панамера дӀавигав американски ВВС самолетаца из юхавехаш чӀоагӀа иаз тӀабахийта ирански правительство хьуезача хана.

Тамаш иц шах юха а Египто тӀаьдар (аьха дог а кхардаш шийн халкъах веддача хина а укхаза сеца хиннав ирански халкъа палач). Бакъ ма дий Садата режим тӀехьтӀехьагӀа дукхагӀа империалистически гӀоверашка якар кхоачашдеш йолга. «Вашингтон пост» яхача газето хьдаьъ ма хиларе вохаваь монарх тӀозаш эьна Садата ю решени «Египтан США-я дегӀаноагӀа тӀемен стратегически союз бахьан долаш. Гергарча Малхбоале маьхбузен хьаштам лорадара гӀулакха шах хиначох шийн тайпара преемник вара Каиро деш дола хӀама бахьан долаш а да».

Шах валарах США политико яхьа а чӀоагӀагӀа эгӀазбигаб Иране. Дукхача городашка цу гӀулакха духьалара дукхача чакха демонстрацеш митингаш чакхьаьнай. Ирански кулгалхошта юкъе американски заложниний проблемаген ирано - американски гӀулакхий хьакъехьарча кхычa дешашкен дилача цхьа бар беце а ирански оагӀоно дӀадехаш дар керттерча даькъе хьалха а санна да цо дӀадех шах шийга юха кхаьийтари цо лочъаль рузкъа юхадалари. Ирана чура гӀулакхашта США гӀонка чугӀертнага хаьдла соцадар.

ЛОНДОНО ПЕКИНСКИ ГЕГЕМОНИСТАШТА ДЕРГДА ЯХА ГӀУЛАКХАШ

ДӀадахача кӀирагӀа Китае визит аьча Англе оборона министра Ф Пина Шанхае хьайийллар 65 английски авиакосмически фирма дакъа лоацаш йола выставка. Цун экспонаташта юкъе «Харриер» яха вертикально урагӀа уха истребитель-бомбардировщик. «Коастгардер» яха тӀема-транспортни самолет. «Хок» яха штурмовик. кхыйола тайп-тайпара ракеташ. «Тха выставка идея серах латт аьлча, — йовх «Бритиш аэроспейс» яхача Британски пачхьалкхен корпорацe никало.— из латт Китал герзащарча низашта модернизаци яра цунна новкъостал дарах».

Англе оборона министра шанхайски выставка хьа а салалехьа пекински лидерашца Китайна английски герз далара хьакъехьа къамаьлаш даьд. «Вай мехкашта хьашт долаш хӀама да,—аьннад цо. —юкъера гӀулакхаш вӀаши иетадеш хиларая дерригача боарамашкара контакташ кхы а хьинарегӀа лелаяран йоакхо елга».

Цунца хьагучаьхар оборона министра соахка май бетта Англе Ӏаьдал консерваторий бе дахачул тӀехьагӀа Китайчара гӀулакхаш дикка чӀоагӀаьчен цун авантюристически политика хестаечен Лондона планаш. Уайтхолле барашта ловра цхьа «китайски карта» ловзаде. хӀаьта гӀулакхаш тӀарча наха китайски рынок хьалацара хьакъехьара проекташ кийчъю. Баньда Пекинера хьауха залинаш цхьан оагӀорахьа эза хиларца белгала йолаш я. Шийн гегемонистски гӀулакхашна Китайна хьашт дар тӀема техника я.

Белгалдаккха доагӀа Ф. Пим Китай вахар цига США оборона министра Г. Брауна визит чакхйоалламе а дукха ха йоаццаш Вашингтоне КНР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра заместитела Чжан Ваньцзина американски администраце викалашца къамаьлаш хулаше а хинна хилар. Цу дерригеша хьахьокх Китая хьакъехьа Англе консервативни правительство леладер шоай мохк Картера администраце политикана дӀатӀабиги гӀертаи хилар.

Тераде доагӀаш да Ф. Пим Китай вахар М. Тэтчера правительство шийна могар деш шоай мехка цӀаккха ца хиннача тайпара тӀема истери иоаржаь хьувзача хана хинна хилар а «Советски кхерам» ахаш цӀоцӀарч а деттaш форда кӀалхара флот лаерий герзаца кийчде гӀерташ а лаьттал тӀарча низашта ВВС-ан дукха керда техника эцаш йола планаш ваххьаха гӀерт. ХӀана Англе тӀема кийчон гӀулакхашка итт миллиард фунт стерлинг гаргга ахча дӀаухийт. Тори правительства дӀайоаржаьча бӀехача антисоветски кампанена юкъе дикна йокха мотиг дӀалоац «китайски карто».

Дош чаккхдаллаш ала доагӀа Англе оборона министр 65 английски фирма продукце выставка Шанхае хьайийлла ца Ӏийналга. Цунца цхьана цо пекински гегемонисташта хьабиллар хӀанзарча тӀема техникана тӀабода никъ а, цо зе ду Англе шийн къаман хьашташта а, хӀаьта массане юкъарча машара кхераме хӀама а да из.

И. МАСЛЕННИКОВ.
Г. КУВАЛДИН.
Ю. УСТИМЕНКО.
(ТАСС.)

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Оахарий хьакъехьа беранта». Ленинградера передача.
9.35 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «Кхарий» яха хьалхара сери.
11.05 — Эрсий композиторий произведенеш. Яистехьача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Телевизионни документальни фильмий программа.
15.25 — Фильм-концерт.
15.55 — «Хьамсара Ӏалам».
16.15 — «Дека хьо, тха илли!».
17.00 — Андерсена фаьлгаш. Йоазонхо ваь 175 шу дизарга.
17.30 — «Кагирхой адресаш».
18.30 — «Книжка вӀа» яха телевизионни документальни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Саг а закон а».
19.35 — Иллеш поах СССР халкъа артиста Л. Гиатюков.
19.45 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «Кхарий» яха шоллагӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Фестивалаш... конкурсаш... концерташ...». Яистехьача — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Дай-ноаной, шоана!».
8.40 — Географи. 5-гӀа класс.
9.10 — ПТУ дешархошта а подготовительни отделеней ладугӀархошта а «Эрсий мотт». Чоалхане предложени. Хьалхара передача.
10.10 — Французски мотт.
10.40 — Хими. 10-гӀа класс.
11.10 — ПТУ дешархошта. Л. Н. Толстой «ТӀом а машар а».
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 3-гӀа курс.
13.25 — Философи. Саг а общество а.
15.15 — Я. Гашека вахара а творчества а оагӀонаш.
16.00 — Экран хьехархочунна. Фу а мишта а Ӏомаху ПТУ.
16.30 — Обществоведени. 10-гӀа класс.
17.05 — В. Шукшин. «Хьинар доле нах». Калининградски пачхьалкхен драматически театра спектакль.
18.30 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолаш»
18.50 — Фильм.
18.55 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.10 — Нохч-ГӀалгӀайчу Советски Ӏаьдал этта 60 шу дизарга. Парте ветеран.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Музыкальни киоск».
20.45 — «Сочи» яха документальни фильм.
20.55 — Пачхьалкхен академически симфонически оркестро дӀалоах И. Стравински вӀараш.
21.40 — «ЦӀаьхха баьнна аьттув», яха художественни фильм.

2 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.25 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «Кхарий» яха шоллагӀа сери.
10.40 — «Кинонникъбара клуб». Яистехьача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Геолога денга. «Губкина латта» яха Ӏилман популярни фильм.
15.40 — «Фу а мишта а Ӏомаху ПТУ».
16.25 — Центральни телевидени Ерригсоюзни радион эрсий иллей Академически хора концерт.
17.00 — «Телестадион».
17.30 — «Мичад хьо, турпалхой!»
18.05 — Владимир Ильич Ленин ваь 110 шу дизарга. Паустовский—«Тишъенна шинель» моха воккха саг». ДӀалеш СССР халкъа артиста А. Попова.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Советски композиторий произведенешкара эстрадни концерт.
19.35 — «Къахьегама сийлен байракхаш лелаераш». Передачана юкъе дакъа лоац халкъа депутатий Рязански городской Совета председатела Н. П. Чумакова.
19.50 — «Хождение по мукам» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «ТӀом» яха кхоалагӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Венгри мукъаьккха 35 шу дизара летаьь СССР-е Венгерски культура денош хьадделар. Концерт. Съездий Кремлевски ЦӀенцера передача. Перерыве — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — Шахматни школа.
8.40; 8.40 — В. Катаев. «Полка вой». 4-гӀа класс.
9.10 — Вольфганг Амадей Моцарт. Хьалхара передача.
10.10; 14.45 — «Немецки мотт».
10.40; 11.30 — Ашараш. 3-гӀа класс.
11.00 — Кховнара урокаш. Ӏилман-популярни фильм.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Инженерни графика. 1-гӀа курс.
13.25 — Политически экономи. Социалистически экономикан боахама расчета гӀулакхаш лелаяра система. Хьалхара передача.
14.15 — Подготовительни отделеней ладугӀархошта. Физика.
15.15 — Спортивни класс.
16.00 — Андерсена фаьлгаш. Йоазонхо ваь 175 шу дизарга.
16.30 — Экран — хьехархочунна. Советски пачхьалкхени бахьоний лардаш. 5-гӀа класс.
17.05 — Истори. 8-гӀа класс.
17.35 — Пролетариата цӀоагӀо а болаш гӀулакхаш дича. Ӏилман-популярни фильм.
17.55 — Нохч-ГӀалгӀайчу Советски Ӏаьдал этта 60 шу дизарга. «Ленина белгалбаьккхача новкъа гӀолла» (нохчий меттала).
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.35 — Фильм.
18.40 — «Сийлахь-доккха доттагӀал хьадалына моттиг».
19.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. ЦСКА—СКА (Ленинград). Перерыве — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Н. К. Метнера произведенешкара концерт.
21.40 — «Браслет-2» яха художественни фильм.

РАДИО

1 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — «Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе вахар, болх бар, къовсам лоаттабар» (гӀалгӀай меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.30 — Журналистийн грозненски отделенера передача (нохчий меттала).
8.45 — «Октябро хьалхьар». Радиокомпозици (нохчий меттала).
9.15 — «Парте тешаме воӀ». Гилало Николай Федоровичах йола очерк (эрсий меттала).
9.30 — «Къона замана» (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачий программа. Хьоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — ЦхьоагӀон белгалонаш. Исторически Ӏилмай доктора, профессора В. Б. Виноградова беседа (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

2 АПРЕЛЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленински никъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Нохч-ГӀалгӀайчу Советски Ӏаьдал этта 60 шу дизарга. «Къовсама а котало а шераш» (эрсий меттала).
8.40 — «Са зай-мохк» яхача иллей концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе вахар, болх бар, къовсам лоаттабар» (эрсий меттала).
9.30 — «Цу деной сийле йовргьяц». Концерт (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программа. Хьоттамах бола хоам (эрсий меттала).

Хоттам

Тахан республике гӀоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш. Ӏуйренна цхьайолча моттигашка дохк а доалаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 12—17, Грозне 14—16 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 2 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 2—7, дийнахьа 8—13 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; белхахдана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленности транспортен — 9-24-01; юрта боахамета — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-34-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем—9-27-07; корректорской—2-89-88.

Газет арадувл шинарел, ерей, шоаттен денойшка.

СФ00134. «Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1635.